

952/98

941

PERINTEISIÄ ODOTUKSIA POST-MODERNIN AJAN OPETTAJALLE

Pertti Vainikainen

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Jyväskylän Yliopisto

Chydenius-Instituutti

Luokanopettajien aikuiskoulutus

Kevät 1998

TIIVISTELMÄ

Vainikainen P. 1998. Perinteisiä odotuksia post-modernin ajan opettajalle. Chydenius-Instituutti. Luokanopettajien aikuiskoulutus. 56 sivua.

Suomi on jo kauan ollut kaupungistunut valtio ja ero maaseudun ja kaupunkien välillä näyttää tulevaisuudessa entisestään kasvavan. Tästä huolimatta opettajiin kohdistuvien rooli-odotusten eroavaisuutta maaseudun ja kaupunkien kesken ei ole juurikaan tutkittu. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, kuinka viides- ja kuudesluokkalaisten huoltajien opettajaan kohdistamat odotukset eroavat suurkaupungissa ja maaseudulla sekä luoda aineiston perusteella kuvaus huoltajien mielestä ihanneopettajasta viides- ja kuudesluokkalaisille lapsille maaseudulle ja suureen kaupunkiin.

Tämän tutkimuksen ote oli empiiris-kvantitatiivinen. Tutkimusaineisto kerättiin elokuussa 1997 kyselylomakkein Helsingin Meilahden ala-asteen ja Outokummun Keskustan ja Kyykerin koulujen viides- ja kuudesluokkalaisten lasten huoltajilta. Meilahdessa kyselylomakkeiden palautusprosentti oli 61 ja Outokummun koulujen vastaava prosenttiluku oli 92. Kyselylomakkeiden kysymykset käsittelivät opettajan opetuskäyttäytymistä, koulutyön ulkopuolista käyttäytymistä, esikuvallisuutta ja opettajapersoonallisuutta.

Huoltajat sekä Meilahdessa että Outokummussa odottavat opettajalta suhteellisen perinteisiä arvoja. Huoltajien mielestä molemmilla paikkakunnilla opettajan tärkein tehtävä on tulla toimeen lasten kanssa. Suurimmat eroavaisuudet tutkimusryhmien kesken olivat kuinka opettajan tulisi suhtautua oppilaan oppimisongelmiin, saako opettaja poistaa häiriköivän oppilaan luokasta voimakeinoin ja tuleeko tai saako opettaja olla luonteeltaan ankara. Huoltajat eivät halua opettajan viestittävän oppilailleen post-modernin yhteiskunnan mahdollisesti tuomia arvomuutoksia, vaan päinvastoin huoltajat näkevät opettajan edustavan perinteisiä arvoja ja pysyvyyttä.

Asiasanat: esikuvallisuus, opettajapersoonallisuus, oppilaiden huoltajat, post-moderni yhteiskunta, rooli-odotukset

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	2
2. OPETTAJAN ASEMA	5
2.1 Opettajalta yhteiskunnan vaatima koulutus ja opettajapersoonaan kohdistuvat vaatimukset ja odotukset historian valossa	5
2.2 Opettajalta yhteiskunnan vaatima koulutus ja opettajuuteen kohdistuvat vaatimukset ja odotukset nyky-yhteiskunnassa	7
2.3 Tulevaisuuden ja post-modernin yhteiskunnan opettajalle asettamia odotuksia ja haasteita	8
2.4 Opettajan ammattikuva	10
3. OPETTAJAN ROOLIODOTUKSET	11
3.1 Rooli, rooli-odotukset ja roolimäärittäjäryhmät	11
3.2 Opettajan koulussa tapahtuvaan opetuskäyttäytymiseen kohdistuvat rooli-odotukset	13
3.3 Opettajan koulutyön ulkopuolella esiintyvät rooli-odotukset	15
3.4 Opettajan esikuvallisuuteen liittyvät rooli-odotukset	17
3.5 Opettajapersoonallisuus ja siihen kohdistuvat rooli-odotukset	18
4. TUTKIMUKSEN LUONNEHDINTA JA TUTKIMUSONGELMAT	21
5. TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	23
5.1 Tutkimusote	23
5.2 Tutkimuslomakkeen laadinta ja sen ominaisuudet	23
5.3 Tutkimusaineiston keruu	24
5.4 Tutkimuksen luotettavuus	26
5.5 Aineiston käsittely	29
6. TUTKIMUKSEN TULOKSIA	30
6.1 Huoltajien opettajaan kohdistuvien rooli-odotusten eroavaisuus suurkaupungissa ja maaseudulla	30
6.2 Kuvaus huoltajien mielestä ihanneopettajasta suuren kaupungin ala-asteelle viides- ja kuudesluokkalaisten opettajaksi	39
6.3 Kuvaus huoltajien mielestä ihanneopettajasta maaseudun ala-asteen viides- ja kuudesluokkalaisten opettajaksi	41
6.4 Tulosten koonti	43
7. POHDINTA	44
LÄHTEET	48
LIITTEET	52

1. JOHDANTO

Opettajan työ on esimerkki työstä, missä työntekijään kohdistuu monia erilaisia odotuksia monilta eri tahoilta. Yhteiskuntamme odottaa opettajan siirtävän yhteiskuntamme perinteitä, normeja ja sääntöjä uudelle sukupolvelle. Oppilaat odottavat opettajalta esimerkillisyyttä ja tietämystä. Myös opettajakollegat asettavat rooli-odotuksia opettajalle - varsinkin vastavalmistuneelle. Lisäksi ei pidä unohtaa oppilaiden vanhempia ja heidän opettajalle asettamia rooli-odotuksia.

Perinteisesti opettajalta on odotettu siveellisempää, "parempaa" käytöstä kuin monilta muilta ihmisiltä. Tähän on kyllä perusteltu syykin, sillä opettaahan opettaja yhteiskuntamme tuleville sukupolville tietojen ja taitojen lisäksi myös käyttäytymistapoja ja yhteiskuntamme perinteitä ja normeja. Niinpä tuntuisikin aika oudolta, mikäli opettaja kuitenkin itse käyttäytyisi täysin toisin kuin mitä hän itse opettaa. Peruskoululaissa tai -asetuksessa ei kuitenkaan ole kovinkaan tarkasti määritelty tai säädelty opettajan rooleja ja käytöstä. Niinpä opettajan käytöstä sääteleekin huomattavasti enemmän opettajuuden perinne, opettajan persoonallisuus ja opettajan kunnassa vallitseva ilmapiiri ja odotukset opettajan käytökseen.

Yhteiskuntamme ei ole staattinen ja siksi myös opettajalta odotettavat rooli-odotukset ovat muuttuneet vuosien varrella. Suomen väestökään ei ole homogeeninen ja kaupungistumisen myötä yhä useammat ihmiset asuvat kaupungeissa. Kaupungeissa samalla luokalla opiskelevat lapset tulevat huomattavan erilaisista perheistä ja heillä on kovin erilaiset lähtökohdat menestyä koulussa ja myöhemmin työelämässä. Toisaalta maaseutukin elää tällä hetkellä keskellä suurta murrosta. Yhdentyvä Eurooppa aiheuttaa muutospaineita maaseudun rakenteisiin ja ihmisten siirtyminen työ- ja opiskelupaikkojen perässä kaupunkiin autioittaa maaseutua ja sitä kautta aiheuttaa epävarmuutta maaseudulle jäävien ihmisten keskuuteen. Onkin luonnollista olettaa opettajalta odotettavan erilaisia asioita maaseudulla ja maaseutukaupungeissa kuin suurkaupungeissa.

Opettajankoulutuslaitoksissa ympäri Suomea on paljonkin tutkittu opettajaan kohdistuvia odotuksia koulun sisältäpäin, esimerkiksi oppilaiden ja opettajakollegoiden opettajaan kohdistuvia odotuksia, mutta sen sijaan oppilaiden vanhempien odotuksia opettajaa kohtaan on tutkittu vähemmän. Tähän olisi kuitenkin syytä jo peruskoululain puolesta, sillä peruskoululain 3 §:n mukaan “tehtävänsä hoitaessaan peruskoulun on pyrittävä läheiseen ymmärrykseen ja yhteistyöhön kodin kanssa tukemalla kotia sen kasvatustehtävässä”. (Suomen laki 1996, 595) Tätä kodin kasvatustyön ymmärrystä ja tukemista peruskoulun puolelta pääsääntöisesti hoitaa lapsen luokanopettaja. Jotta opettaja voisi onnistua tässä kodin kasvatustehtävän tukemisessa mahdollisimman hyvin, tulisi hänen olla selvillä ainakin yleisellä tasolla koulupaikkakuntansa vanhempien opettajalle asettamista odotuksista.

Tämän pro gradu -työn innoittajana on ollut Sami Eskolan ja Riku Kekin tammikuussa 1997 valmistunut pro gradu -työ “Haluatko lapsellesi vitsikkään opettajan?” Tutkimuksessa he tutkivat ensimmäisen ja kuudennen luokan lasten huoltajien opettajalle asettamia rooli-odotuksia Sievissä ja Uudessakaupungissa. Tutkimuksessaan he kartoittivat lasten huoltajien yleisiä opettajaan asettamia rooli-odotuksia yhdistäen ensimmäisen ja kuudennen luokan lasten vanhemmat Sievissä ja Uudessakaupungissa.

Tämä tutkimus jatkaa siitä mihin Eskola ja Kekki lopettivat tutkimuksensa ja menee heidän tutkimustaan syvemmälle tutkittaessa huoltajien lastensa opettajaan asettamia rooli-odotuksia. Tämä tutkimus keskittyy ainoastaan murrosikää lähestyvien, ns. “esiteiniä” huoltajien opettajaan kohdistamiin odotuksiin. Opettajankoulutuslaitoksissa keskitytään koulutuksen puitteissa usein esi- ja alkuopetukseen, mutta juuri tämä murrosikää lähestyvien lasten ja nuorten ongelmien ja tarpeiden käsitteleminen jää vähemmälle. Aivan samoin koulutuksessa jää vähemmälle lasten huoltajien tarpeiden ja odotusten käsittely. Opettajien, jotka työskentelevät peruskoulun ala-asteen vanhimpien oppilaiden kanssa, olisikin hyvä tietää minkälaista opettajapersoonaa, opetuskäytöstä ja esikuvallisuutta heidän oppilaidensa huoltajat odottavat lastensa opettajilta. Nämä odotukset saattavat nimittäin huomattavasti erota esimerkiksi huoltajien ensimmäisen luokan opettajiin kohdistamista odotuksista.

Eskola ja Kekki suorittivat pro gradu -tutkimuksensa Sievissä ja Uudessakaupungissa. Tämän tutkimuksen mittakaavassa em. tutkimus suoritettiin ainoastaan maaseudulla. Kuten jo aiemmin on tullut esille, Suomi on edelleen kaupungistumassa ja kaupungeissa, varsinkin Helsingissä, saatetaan nähdä eri arvot tärkeiksi kuin maaseudulla. Edellä tuli jo mainittua eräänlainen “huoltajien unohtaminen” opettajien koulutuksen yhteydessä. Aivan samoin opettajien koulutus usein laiminlyö Suomen heterogeenisyyden ja erilaisten arvojen ja normien vallitsemisen eri puolilla Suomea ja eri kokoisissa taajamissa. Niinpä opettajien, jotka työskentelevät Helsingissä tai jossakin toisessa Etelä-Suomen suuressa kaupungissa teini-ikää lähestyvien oppilaiden kanssa, olisi hyvä tietää minkälaisia odotuksia juuri heidän alueen varhaisnuorten huoltajat asettavat lastensa opettajille. Sama koskee luonnollisesti myös maaseutua ja maaseutukaupunkeja. Myös pienemmissä kunnissa varhaisnuorten kanssa työskentelevien opettajien olisi syytä tiedostaa heidän oppilaiden huoltajien opettajiin asettamat odotukset ja toiveet.

Tämä tutkimus pyrkii selvittämään peruskoulun viidennen ja kuudennen luokan oppilaiden huoltajien opettajalle asettamien odotusten ja roolien eroamista suurkaupungeissa ja maaseudulla. Tutkimus keskittyy selvittämään huoltajien opettajan opetuskäyttäytymiseen, koulun ulkopuoliseen toimintaan, persoonallisuuteen ja esikuvallisuuteen asettamia odotuksia. Näiden tulosten ja mahdollisten eroavaisuuksien pohjalta pyrin rakentamaan viides- ja kuudesluokkalaisten oppilaiden huoltajien näkemysten mukaisen kuvan ideaaliopettajasta niin suurkaupunkiin kuin myös maaseudulla toimivan peruskoulun ala-asteen vanhimpien oppilaiden opettajaksi. Tämä kuvaus hyvästä opettajasta voi myöhemmin olla apuna kaikille varhaisnuorten opettajille, varsinkin vastavalmistuneille, ja mahdollisesti myös opettajankoulutuslaitoksille eri puolella Suomea. Nythän vanhempien opettajiin kohdistuvista odotuksista ei koulutuksessa ole juurikaan puhetta ainakaan yliopistojen opettajankoulutuslaitosten virallisissa opetussuunnitelmissa, vaan ainoastaan käytäväkeskusteluissa ja mahdollisesti opettajankoulutuslaitosten piilo-opetussuunnitelmissa.

2. OPETTAJAN ASEMA

2.1 Opettajalta yhteiskunnan vaatima koulutus ja opettajapersoonaan kohdistuvat vaatimukset ja odotukset historian valossa

Luokanopettajakoulutusta on maassamme annettu runsaan 130 vuoden ajan. Kun ensimmäinen kansakoulunopettajia kouluttava seminaari aloitti Jyväskylässä vuonna 1863, mitään pohjakoulutusta ei opettajilta vaadittu. Vuonna 1886 kansakoulun oppimäärästä muodostui opettajakandidaateilta vaadittava pohjakoulutus. Alussa tavoitteena oli kristillinen ja siveellinen opettaja, joka opetuksen lisäksi myös itse omalla käytöksellään opasti oppilaitaan kohti kristillissiveellistä ihmisyyttä. (Viljanen 1985, 79.)

Vuoden 1866 kansakouluasetuksen mukaan kansakoulunopettajan on oltava tavoiltaan nuhteeton, omaa nuorison ohjaamiseen soveltuvan mielenlaadun ja jolla on soveltuva koulutus ja kokemus kansakoulunopettajaksi. Vuonna 1880 maaseudella toimivalta kansakoulunopettajalta vaadittiin edellisen lisäksi myös kansakoulun opettaja- tai opettajatarseminaari. Vuonna 1898 kansakoulun opettajalta vaadittiin kelpoisuustodistus, todistus hakijan maineesta, ja jo työssä olleelta opettajalta koulun johtokunnan antama alkuperäinen todistus hakijan opettajatoimesta ja elämänlaadusta. (Rinne 1986, 182-187)

Vuonna 1923 asetus määräsi kansakoulunopettajalta kelpoisuusehdoiksi virkaan todistuksen maineesta, kelpoisuustodistuksen, todistetun ansioluettelon, ja jo työssä olleelta opettajalta johtokunnan antaman todistuksen opettajatoimesta ja elämänlaadusta. Suurimpana muutoksena aiempaan oli ansioluettelon maininta. Lisäksi kansakoulunopettajan virkaan hakijalta edellytetään viran vastaanottamista - muutoin kouluhallitus antoi hakijalle eli "hairahuneelle" nuhtelun. Vuonna 1931 asetus ei juurikaan muuttanut opettajan kelpoisuusehtoja. (Nurmi 1986, 187-189)

Sodan jälkeen Suomessa oli opettajapula ja siksi vuonna 1948 annettiin asetus kansakoulunopettajien poikkeuskoulutuksesta. Tämän asetuksen mukaan opettajankelpoisuuden pystyi saavuttamaan lyhyemmällä koulutuksella ja myös muista kelpoisuusehdoista voitiin tinkiä. (Nurmi 1986, 189-190.)

Vuonna 1957 annettiin kansakoululaki ja vuotta myöhemmin -asetus. Tämän asetuksen mukaan opettajalla on oltava kansakoulunopettajan tutkinto ja sen lisäksi hänen on oltava Suomen kansalainen, vähintään 21-vuotias, terve ja kykenevä hoitamaan tehtävänsä ja hallittava koulun opetuskieli. Huomattavimpia muutoksia aiempaan oli vähimmäisikävaatimus, terveystodistus ja ennen kaikkea "mainetodistusten" poistuminen vaatimuksista. Kansakouluasetus kuitenkin korosti opettajan esikuvallisuutta ja hänen oli oltava hyvänä esikuvana oppilailleen. (Nurmi 1986, 190-193.)

Vuonna 1970 hyväksyttiin peruskouluasetus. Tämä asetus ei mainittavasti muuta opettajan kelpoisuusehtoja. Merkittävimmät muutoksia olivat vähimmäisiän putoaminen 21-vuodesta 20-vuoteen ja maininta esikuvallisuuden poistumisesta asetustekstistä. Vuonna 1983 hyväksytty peruskoululaki ja vuotta myöhemmin hyväksytty -asetus pudottivat opettajan vähimmäisiän 18-vuoteen, mutta muuten kelpoisuusehdot seurasivat 1950- ja 1970-lukujen linjaa. Tosin erillisiä mainetodistuksia ei ole enää tarvittu vuoden 1958 jälkeen, mutta opettaja yhä edelleen käyttäytyi "asemansa edellyttämällä tavalla". (Rinne 1986, 193-196.)

Rinne (1986, 205-207) toteaaakin yhteiskunnan opettajalta vaadittavien vaatimusten muuttuneen uskollisesta, ahkerasta, hurskaasta, nuhteettomasta ja säännöllisestä kansakoulunopettajasta kohden esiintymistaitoista, harrastavaa, soveltuvaa ja laaja-alaista peruskoulunopettajaa. Selkeimpänä syynä tähän on yleisempi yhteiskunnallinen muutos maalaisyhteiskunnasta kaupunkilaisyhteiskuntaan ja sen arvoihin. Vaikkakin yhä 1980-luvulla opettajuuteen liitetään esikuvallisuuden ja mallikansalaisuuden piirteitä, yhteiskunta on julkisesti enemmän kiinnostunut opettajan virkavelvollisuuksien ja työn hoidosta. Sen sijaan paikallistasolla opettajan rooliin liitettiin yhä 1980-luvulla myös esikuvallisia piirteitä ja mallikansalaisen ominaisuuksia.

2.2 Opettajalta yhteiskunnan vaatima koulutus ja opettajajuuteen kohdistuvat vaatimukset ja odotukset nyky-yhteiskunnassa

Nykyisin yhä useammat opetusryhmät ovat heterogeenisiä, ts. samalla luokalla voi olla hyvin monen tasoisia ja lahjakkuudeltaan erilaisia oppilaita. Tällaisessa luokassa opettaja on ennen kaikkea aikuisen malli ja kasvattaja. Opettajan on ensiksi onnistuttava tässä roolissa ennen kuin hänellä on edellytykset onnistua tiedon siirtäjänä ja arvioinnin suorittajana. Tämä edellyttää opettajaa ottamaan huomioon muut kouluyhteisön jäsenet sekä myös kouluyhteisöä ympäröivän yhteiskunnan. (Kääriäinen, Laaksonen & Wiegand 1990, 130)

Kääriäinen (1990, 130) kirjoittaa: ”Kouluorganisaation tehtävien eli kasvatus- ja opetustavoitteiden toteutumisen hyväksi toimiessaan opettaja joutuu olemaan toiminnan organisoija, järjestyksen luoja ja ylläpitäjä ainakin niin kauan kuin ohjattavien oma vastuu ja itseohjautuvuus ovat riittävästi kehittyneet”.

Opettaja on myös velvollinen yhdessä muiden koulun aikuisten kanssa kehittämään koulun toimintaa. Tämä näkyy kasvavana opettajien yhteistyönä suunniteltaessa koulun opetusta ja opettajien koulutusta. 1980-luvulla uusiutunut opettajankoulutus ja koululainsäädäntö korostavat opettajan roolin muuttumista tiedon jakajasta kohti opintojen ohjaajaa, joka auttaa oppilaita kohden sellaisia tietoja ja taitoja mitä nuori aikuinen tarvitsee työelämässään. (Kääriäinen ym., 130-131)

Vuonna 1996 voimassa olevan peruskoululain ja -asetuksen mukaan luokanopettajalta vaaditaan pääsääntöisesti ainoastaan muodollinen pätevyys. Mitään viittauksia esikuvallisuuteen tai mallikansalaisuuteen ei em. teksteissä esiinny. (Suomen laki, 1996)

2.3 Tulevaisuuden ja post-modernin yhteiskunnan opettajalle asettamia odotuksia ja haasteita

Monimuoto-opiskelu on saamassa jalansijaa yhä enemmän koulutusjärjestelmässämme. Monimuoto-opiskelun suosioon on vaikuttanut teknologian kehitys, mikä on mahdollistanut useiden eri opiskelupisteiden yhdistämisen ja linkittämisen. Myös oppijoiden erilaiset tarpeet ajan ja paikan suhteen ovat johtaneet koulutuksen suunnittelijoiden käyttämään monimuoto-opetuksen keinoja. Näissä uusissa oppimisympäristöissä opettajan rooli on muuttunut, muun muassa opettajan ja oppijoiden välitön vuorovaikutus on vähentynyt. Tämän johdosta opettajasta tulee entistä enemmän opintojen ohjaaja ja opinnäytteiden hyväksyjä. (Nieminen, 1996)

Kääriäisen ym. (1990, 131-132) mukaan tulevaisuudessa opettajat yhä enemmän ohjaavat oppijoita tiedon lähteille ja pyrkivät kannustamaan heitä itseohjautuviksi oppijoiksi. Myös opettajien keskinäinen yhteistyö tulee lisääntymään. Samanaikaisopetus - luokassa toimii yhtä aikaa useampia opettajia - lisääntyy tulevaisuudessa, samoin luokkahuoneen ulkopuolinen opetus.

Räsänen (1992, 43) mukaan opettajan ammattia on hahmotettava tulevaisuuden ammateista käsin. Jos tulevaisuuden yhteiskunnan keskeisinä edellytyksinä pidetään arvostelukykyisiä, oikeudenmukaisia, inhimillisiä ja joustavan sosiaalisen luonteen omaavia kansalaisia, tällöin opettaja on tulevaisuuden tekijä. Opettajan olisikin nähtävä työnsä kuin urheiluvalmentaja, joka parhaan kykynsä mukaan auttaa oppilaansa oppimaan tulevaisuudessa käyttökelpoisia tietoja ja taitoja. "Ennen kaikkea hän on inhimillinen vastuunkantaja, lähimmäinen, jolla on herkkä reagointi- ja syväkuuntelutaito, rohkeus olla oma itsensä, tehdä yhdessä, arvostaa ja hyödyntää erilaisuutta ja toimia maailmankäsityksensä pohjalta". (Räsänen 1992, 43)

Sahlberg (1996, 9) esittelee väitöskirjassaan post-modernin yhteiskunnan käsitteen. Hänen mukaansa 1990-luvulla on tapahtunut monia yhteiskunnallisia ja poliittisia muutoksia. Useita aiemmin itsestään selvinä pitämiämme perinteitä ja totuuksia on yleisesti alettu kyseenalaistamaan ja epäilemään, ja useat perinteiset instituutiot ovat alkaneet menettää merkitystään. Kyse ei ole

ainoastaan silmin nähtävästä muutoksesta, vaan ennen kaikkea henkisen ilmapiirin, arvojen ja oletusten muuttumisesta. Myös käsitys menneisyydestä kumuloituvasta tiedosta ja sen käyttökelpoisuudesta on kohdannut kritiikkiä. Elämme perusteellista murroksen aikaa. Useat tutkijat tulkitsevatkin modernin aikakauden olevan päättymässä ja uuden, post-modernin aikakauden olevan muotoutumassa.

Aiemmin koulutus on pyrkinyt kehittämään ajattelemisen taitoja. Post-modernissa yhteiskunnassa yhteiskunta ja todellisuus muuttuvat yhä vaikeammaksi hahmottaa ja ymmärtää. Tätä kautta opettaminen käy aina vain hankalammaksi, eikä koulun ja opettajien tuottama tietous enää riitä yhä nopeammin muuttuvassa yhteiskunnassa. Koulu ja opettajat ovat aiemminkin pyrkineet muuttumaan yhteiskunnan mukana, mutta post-modernia yhteiskuntaa ja sen asettamia haasteita on yhä vaikeampi ennustaa saati hallita. (Sahlberg 1996, 9-10)

Fullan toteaa (1994, 29-30) "Opettajat ovat kasvatuksellisen ja yhteiskunnallisen muutoksen asiamiehiä, agenteja". Hänen mukaansa post-modernissa yhteiskunnassa koulun uudistumisen keskeisinä tekijöinä ovat opettajat. Koulun muuttumisen edellytyksenä on moraalisen päämäärän omaavat opettajat, joilla on selkeä tietoisuus post-modernissa yhteiskunnassa tarvittavista tiedoista, taidoista ja arvoista. Moraalisen päämäärän omaavan opettajan on kuitenkin sidottava hänen haluama muutos laajempaan, koko yhteiskuntaa koskeviin rakenteisiin, jotta muutos voi todella onnistua. Fullan toteaa muutoksen usein kuitenkin epäonnistuvan, koska opettajilla ei ole selkeää visiota mihin suuntaan koulun olisi muututtava tai he epäonnistuvat sitomaan koulun muutoksen koulun ympäristössä toimiviin muihin organisaatioihin. (Fullan, 25-29) Sahlberg (1997, 21) toteaa kuitenkin: "Opettajat ovat muutoksen tekijöitä koulussa. Heidän kanssaan koulu uudistuu tai pysyy ennallaan."

Aittola, Jokinen ja Laine (1994, 472-481) toteavat koulun merkityksen oppimisympäristönä vähentyneen 1980- ja -90-luvuilla ja uusien oppimisympäristöjen merkityksen lapsille ja nuorilla yhä kasvavan post-modernissa yhteiskunnassa. Tällaisia uusia oppimisympäristöjä ovat mm. mediat, vapaa-aika, työ, kaverit ja perhe. Nykyisellä koululla on vaikeuksia kilpailla näiden uusien, epätavanomaisten oppimisympäristöjen kanssa, ja

opettajilla on yhä enenevässä määrin ongelmia saada kosketuspintaa nuorten omiin elinpiireihin. Lisäksi nykyään, ja varsinkin tulevaisuudessa, opettajien on itse ansaittava auktoriteettinsa ja oppilaittensa arvostus, toisin kuin ennen, jolloin opettajan arvostus oli oppilaisiin “sisään kasvatettu”. Opettajien onkin tiedostettava post-modernissa yhteiskunnassa elävien nuorten näkemys koulun asemasta: koulu on itsenäinen, erillinen elinpiiri, joka on pakko käydä läpi, mutta millä muutoin on vähän tekemistä todellisuuden kanssa.

2.4 Opettajan ammatikuva

Suomalainen opettaja ihanne on konservatiivinen, epäpoliittinen ja varmanpäälle pelaaja, päinvastoin kuin useat ulkomaalaiset opettajakollegat. Suomalaisen opettajan ammattikuvaan vaikuttaa yhä voimakkaasti aina 1800-luvulta asti opettajan rooleihin pesiytynyt kristillissiveellinen perinne. Opettajakoulutuksen traditionaalisuus ja kaavoihin kangistuminen rajoittaa opettajien kokeilunhalua ja uusien ideoiden toteuttamista koulussa. (Räsänen 1992, 41-42)

Opettajan keskeisiä tehtäviä ovat opettaminen, opetuksen suunnittelu, ohjaus ja opetus-oppimisprosessin arviointi, joista keskeisimpänä voidaan pitää hyvää opettamistaitoa. Opettajan työtä kontrolloivat lait ja asetukset, opetussuunnitelmat kaikilla tasoilla, koulun johtaja, opettajakollegat sekä ympäröivä yhteiskunta arvoineen ja normeineen. Opettajan tulisi hallita opetettava aines ja omata ihmissuhdetaitoja niin oppilaisiin kuin kollegoidenkin suuntaan. Lisäksi opettajan tulisi olla näkemystä, tietoa ja taitoa kasvatustyöstä. (Rantala 1985, 30-31)

Opettajalta odotetaan opetustyössään olevan opetettavan tieteenalan asiantuntija, henkilö joka tuntee ja tietää k.o. tieteenalan taidot ja tiedot. Opettajan oletetaan myös siirtävän yhteiskunnan traditioita oppilaisiin. Lisäksi opettaja on aktiivisessa vuorovaikutuksessa oppilaidensa kanssa. Täten opettajaan kohdistuu monenlaisia odotuksia niin yhteiskunnan, tieteenalojen kuin myös oppilaiden taholta. (Niemi 1992, 30-31) Kari (1977, 18-19) lisää vielä edellisiin, että opettajan työhön kuuluu useita muita ammatteja korkeammat moraali ja etiikka vaatimukset.

3. OPETTAJAN ROOLIODOTUKSET

3.1 Rooli, rooli-dotukset ja roolimäärittäjäryhmät

Robertsonin (1987, 91-92) mukaan termi rooli on suoraan peräisin näyttelemisestä ja sillä tarkoitetaan yhteiskunnallisessa yhteydessä yksilön oletettua käyttäytymistä, käyttäytymismalleja, velvollisuuksia ja etuoikeuksia. Ihmisillä on statuksia, mutta ihmiset näyttelevät rooleja. Yhdellä ihmisellä voi olla monia statuksia ja täten yksilön kulloinen rooli riippuu hänen sen hetkisestä statuksestaan. Esimerkiksi oppilas puhuu opettajalleen erilailla koulussa oppilaan roolissa kuin esim. urheiluseuran harjoituksissa urheilijana valmentajalleen.

Allardt (1975, 56) huomauttaa, että eri roolit ovat eri arvoisia. Toisin sanoen toisiin rooleihin liittyy useimmiten enemmän statusta kuin toisiin. Joissakin rooleissa olevat henkilöt voivat joko suorasti tai epäsuorasti määrätä ja kontrolloida toisia ihmisiä. Tällaisia henkilöitä, jotka kontrolloivat muita, kutsutaan usein johtajaksi.

Johtaja tarkkailee ja kontrolloi ryhmässä yhteisten normien noudattamista, mutta häntä myös sitovat kutakuinkin samat normit kuin muita ryhmän jäseniä. Yleensä johtaja ei yksin pysty sanelemaan ryhmän normeja, vaan kaikki ryhmän jäsenet vaikuttavat normien muodostumiseen omalta valtahierarkian paikalta käsin. Ryhmän johtaja on useammin vuorovaikutuksessa ryhmän jäsenten kanssa kuin rivijäsenet toistensa kanssa, mutta hänen ei tarvitse olla jatkuvassa vuorovaikutuksessa ryhmäläisten kanssa. Johtajan statukseen myös kuuluu, että hän on useimmiten vuorovaikutustilanteessa aloitteen tekijä. Samoin johtaja myös useimmiten edustaa ryhmää ulospäin ulkopuolisiin. (Allardt 1975, 90-91)

Eskolan (1986, 175) mukaan ihmiseen kohdistuu tiettyjä rooleja hänen sosiaalisen aseman ja statuksen mukaan. Esimerkiksi opettajalta odotetaan tietynlaista käytöstä koska hän on opettaja, mutta mikäli tämä sama henkilö olisikin rakennusmies, häneltä odotettaisiinkin rakennusmiehille tyypillistä käytöstä.

Biddle (1987, 625-631) jakaa opettajan roolin kolmen osaan: opettajan koulussa ja luokassa käyttäytymiseen, opettajan sosiaaliseen statukseen ja asemaan yhteiskunnassa ja opettajan käytökseen kohdistuviin omiin ja muiden odotuksiin. Nämä kolme roolia eivät ole toisistaan irrallisia, vaan täydentävät toisiaan ja muodostavat yhdessä kokonaisvaltaisen opettajan roolin. Opettajan käyttäytyminen koulussa ja luokassa voidaan määrittellä opettajien yleisesti tyypillisillä käyttäytymismalleilla. Esimerkiksi yleensä opettajat ovat koulussa ja luokassa koulupäivinä ja ovat tällöin vuorovaikutuksessa oppilaiden kanssa. Opettajan sosiaalinen status tarkoittaa opettajan suhteellista asemaa muihin ammatteihin nähden yhteiskunnassa ja tämän aseman edellyttämää käytöstä. Länsimaissa opettajien yhteiskunnallinen asema luokitellaan usein alempaan keskiluokkaan. Opettajan käytökseen kohdistuvat omat ja muiden odotukset voidaan määrittää sellaisiin olettamuksiin opettajan käytöksestä, mitä yleensä sekä opettaja itse että muut ihmiset odottavat opettajalta arkipäiväisessä elämässä. Esimerkiksi opettajien oletetaan kunnioittavan lakia, tuntevan hyvät tavat ja olevan sivistyneitä.

Aiemmassa teoksessaan Biddle (1979, 119-120; 152-153)) toteaa, että rooli-odotusten voimakkuus voi vaihdella niin ammatin kuin iänkin suhteen. Tietyiltä ammanteilta, kuten esimerkiksi papeilta ja opettajilta oletetaan korkeampaa moraalialueita kuin esim. liikemiehiltä. Samoin odotukset niin moraalin kuin myös suorituskyvyn suhteen kasvaa ihmisten vanhetessa. Samassa teoksessa Biddle jakaa rooli-odotukset kahteen osaan, avoimiin rooli-odotuksiin ja "salaisiin" rooli-odotuksiin. Avoimia rooli-odotuksia ovat mm. yksilöltä odotettavat käyttäytyminen, teot, ilmeet ja puheet. Salaiset odotukset ovat niitä odotuksia joita emme sano ääneen. Esimerkiksi lapsi saattaa odottaa palkintoa vanhemmiltaan hyvin siivotusta huoneestaan, vaikkei hän sitä ääneen sanoisikaan.

Eskola ja Kekki (1997, 17-18) toteavat pro gradu -työssään seuraavaa:

Musgrave (1968, 227-240) erottaa kolmeen ryhmään opettajaan kohdistuvat voimat: koulun sisäisiin, koulun ulkoisiin ja vastavuoroisuuteen. Sisäiset voimat käsittävät oppilaat ja koulun henkilökunnan. Ulkoisina voimina hän mainitsee valtion ja paikalliset kouluviranomaiset, johtokunnan ja vanhemmat. Vastavuoroisilla voimilla Musgrave tarkoittaa kanavia, joilla opettaja voi itse vaikuttaa

häneen kohdistuviin odotuksiin. Näitä ovat oma opetussuunnitelman soveltaminen, sekä koulua laajemmat yhteisöt, kuten ammattijärjestöt ja puolueet.

Malmberg (1976, 39) taas jaottelee opettajaan kohdistuvat odotukset kahteen luokkaan: koulun ulkopuolelta tuleviin odotuksiin ja koulun sisäpuolelta tuleviin odotuksiin. Koulun ulkopuolelta odotuksia luovat mm yhteiskunta, opettajien ammattijärjestöt, kouluviranomaiset, opettajan perhe ja lähipiiri sekä oppilaiden vanhemmat. "Oppilaiden vanhemmat odottavat, että opettaja on tiedonjakaja, kasvattaja ja heidän lastensa henkilökohtainen auttaja". Sisältä päin opettaja kohtaa oppilailta, opettajatovereilta, koulun muun henkilöstön ja koulun johdolta tulevat odotukset.

3.2 Opettajan koulussa tapahtuvaan opetuskäyttäytymiseen kohdistuvat rooliodotukset

Eskolan ja Kekin mielestä (1997, 9) opettajan ensisijainen tehtävä on opettaa siinä missä laulajan tehtävä on laulaa. Toisin sanoen opettajien tulisi olla nimenomaan opetuksen asiantuntijoita.

Opettajan tulisi luopua autoritäärisestä opetustyylistä ja siirtyä ohjaamaan oppilaita kohden tiedon lähteitä. Tutkimusten mukaan vanhempien mielestä hyvä opettaja korostaa pehmeitä opetusmetodeja, kannustaa lapsia aloitteellisuuteen ja kehittää lasten itseluottamusta ja -tuntoa. (Nurmi 1984, 11). Kari (1996, 43) on Nurmen kanssa samaa mieltä. "Opettajat eivät ole enää ylhäältä päin tulevan tahdon toteuttajia, vaan todellisen profession haltioita, jotka tekevät merkittäviä kasvatusta koskevia päätöksiä".

Kohosen ja Leppilammen (1994, 53-54) kirjassa nostetaan termi uusi asiantuntijuus esille. Kirjoittajien mukaan moderni opettaja toimii muutosvoimana työyhteisössä ja yhteiskunnassa, suhtautuu työhönsä tutkivasti ja eettisesti ja etsii kehityspisteitä työssään. Samassa teoksessa lainataan Hannele Niemen ideaa neljästä asiantuntevan kehitystyön peruspilarista, joita

tutkivalta opettajalta voi olettaa: opettajan autonomia, opettajan vastuuta, opettajan rationaalista ajattelua ja opettajan intuitiivista ajattelua.

Karin (1996, 49, 172) mukaan opettajan ammatti on palveluammatti. Opettajan tärkeä tehtävä on auttaa oppilaita sopeutumaan yhteiskuntaan. Täten opettajat ovat tärkeitä oppilaiden sosiaalistajia vallalla olevaan yhteiskuntaan. Lisäksi opettajilla tulisi olla kutsumusta opetustyöhön ja pedagogista rakkautta oppilaitaan kohtaan.

Aho (1980, 26-32) tutki vanhempien asennoitumista kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön. Tämän tutkimuksen mukaan vanhemmat olivat erittäin kiinnostuneita lastensa koulunkäyntiin liittyvistä asioista. Eniten vanhempia kiinnosti lastensa käyttäytyminen koulussa, kuinka he pärjäävät opettajiensa kanssa ja mitä vaikeuksia lapsilla oli eri oppiaineissa. Vastoin aiempia tutkimuksia, Ahon tutkimus osoittaa lasten vanhempien olevan hyvin kiinnostuneita myös koulun yleisistä toimintatavoista, organisaatiosta ja tavoitteista. Vanhempien osallistumishalukkuus koulun järjestämiin yhteistilaisuuksiin oli ainoastaan kohtalaista ja kansainvälisesti ajatellen suomalaiset vanhemmat eivät ole kovin innostuneita kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä. Vanhemmista 10 - 30 % ei halunnut osallistua tähän yhteistyöhön laisinkaan. "Usein nämä haluttomat vanhemmat ovat juuri niitä, joiden lapsilla on ongelmia koulussa ja joita tarvittaisiin mukaan yhteistyöhön koulun kanssa". (Aho 1980, 32) Ylivoimaisesti eniten vanhemmat toivoivat kahdenkeskisiä keskusteluja opettajan kanssa.

Soinisen (1986, 71-72) mukaan lapsen isän koulutustasolla on selkein merkitys perheen yhteistyöhaluun koulun kanssa. Yleensä perheet joissa on korkeasti koulutettu isä ovat keskimääräistä enemmän kiinnostuneita kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä. Sen sijaan äidin koulutustasolla ei Soinisen tutkimuksessa näyttänyt olevan juurikaan merkitystä perheen kodin ja koulun väliselle yhteistyöhalukkuudelle.

Nurmen (1984, 11) mukaan lasten vanhemmat arvostavat eniten kasvattavaa opettajaa, joka myös osaa opettaa lapsia. Myös vanhemmat näkevät koulun auttavana osapuolena lapsen kasvatuksessa. Lapsen kasvatuksen onnistumisen

kannalta on kuitenkin hyvin merkittävää, kuinka hyvin perheen ja koulun kasvatustavoitteet ja päämäärät käyvät yhteen.

Eskola ja Kekki (1997, 35) toteavat tutkimustuloksissaan, että vanhempien mielestä opettajan tulee hallita hyvin opettamansa aineet, pitää luokassa hyvä kuri, kuunnella oppilaidensa huolia ja olla auktoriteetti oppilaidensa silmissä. Opettaja saa myös seisottaa tottelematonta oppilasta.

Eskola ja Kekki (1997, 11) tukeutuvat Lassi Kajavaan (1994) pro gradu -työssään ja toteavat opettajan entisaikoina hankkineen arvostuksensa lasten suhteen tiukalla kurilla ja tarkoilla säännöillä, ja aikuisten suhteen korkeammalla koulutustasolla. Nykyään tilanne on toinen, sillä usein oppilaiden vanhemmat ovat yhtä korkeasti tai korkeammin koulutettuja kuin opettaja itse. Nykyisin opettajasta on tullut lasten suhteen enemmänkin opintojen ohjaaja, joka vie oppilaita tiedon lähteille ja kannustaa oppilaita, sekä ratkaisee kaikenlaiset oppilaiden eteen tulevat ongelmat. Tämähän on tietenkin vaikeaa, jollei jopa mahdotonta, ja siksi ulkopuolisista ja vanhemmista voi tuntua, ettei opettaja pysty tekemään työtään menestyksellisesti.

3.3 Opettajan koulutyön ulkopuolella esiintyvät rooliodotukset

Karin (1977, 19) mukaan opettajan odotetaan osallistuvan vapaa-aikanaan aktiivisesti paikkakuntansa kulttuuri ja vapaa-aikatoimintaan. Esimerkiksi jos paikkakunnalla on kuorotoimintaa, oletetaan opettajan osallistuvan siihen. Sama koskee myös liikuntaharrastuksia. Muutenkin opettajalta odotetaan positiivisiä ihmissuhteita myös koulutyön ulkopuolella.

Tarjamo (1979) haastatteli kaksikymmentä vuotta sitten 24:ä opettajaa eri puolilta Suomea kysellen opettajien mielipiteitä monista opettajuuteen liittyvistä asioista, mm opettajien arvostuksesta, kasvatuksesta, opettamisesta ja koulun ulkopuolisesta toiminnasta. Yhteenvetona Tarjamon haastatteluista voidaan todeta, että opettajien elinpiirit odottivat opettajilta aktiivista osallistumista kulttuuri- ja liikuntatoimintaan, myös vapaa-aikana. Myös yhdistystoiminta nähtiin opettajille kuuluvana toimintana ja vaikutusmahdollisuutena.

Haastatellut yleensä myös itse kokivat, että heiltä odotetaan moitteetonta käytöstä myös vapaa-aikana. Sen sijaan haastatellut opettajat itse olivat sitä mieltä, ettei heidän vapaa-ajan toiminnalle voi asettaa juurikaan sen korkeampia kriteerejä kuin muillekaan ihmisille.

Kangaskestin ja Purokurun (1990) pro gradu -tutkimuksessa vertailtiin nuoren opettajan omia rooli-odotuksia ja hänen olettamia lapsen vanhempien asettamia rooli-odotuksia opettajan käyttäytymisen ja siviilielämän suhteen. Tutkimuksessa todetaan, että nuoret opettajat olettavat lasten vanhempien odottavan huomattavasti "ahtaamman" elämäntavan kuin mitä he itse olisivat itselleen valmiita hyväksymään.

Eskolan ja Kekin (1997, 39) tutkimuksessa todetaan vanhempien sallivan opettajalle poliittisen puolueen jäsenyyden. Samoin vanhemmat hyväksyivät opettajan kirkosta eroamisen. Myös opettajan avoliitossa asuminen nähtiin vanhempien puolelta hyväksyttävänä, mutta noin 17% sieviläisistä huoltajista piti opettajan solmittua avioliittoa edellytyksenä yhdessä asumiselle vastakkaisen sukupuolen edustajan kanssa.

Haavio (1969, 59) toteaa jo lähes kolmekymmentä vuotta sitten kirjassaan, että opettajilla on samoja ongelmia oman työnsä ja vapaa-ajan sovittamisessa yhteen kuin papeillakin. Molemmissa ammateissa k.o. ammattien harjoittajat puhuvat ja opettavat toisille ihmisille kuinka tulisi elää ja käyttäytyä. Sen sijaan että edellä mainittujen ammattien harjoittajat itse olisivat täydellisiä ihmisiä, myös heillä on vaikeuksia elää omien opetustensa mukaan. Kuitenkin juuri tästä muiden opettamisesta johtuen muut ihmiset herkemmin tarkkailevat opettajien vapaa-ajan käytöstä. Vaikkakin Tarjamon (1979) haastattelemat opettajat itse katsoivat vapaa-ajan käyttäytymiselle riittävän normaalit kriteerit, opettajien on kuitenkin hyvä muistaa opettajankoulutustoimikunnan vuoden 1973 mietinnössään kirjoittama teksti: "Opettaja on aina ainakin jossain määrin mallina oppilailleen". (Opettajankoulutustoimikunnan mietintö 1973, 9)

3.4 Opettajan esikuvallisuuteen liittyvät rooli-odotukset

Eskola ja Kekki (1997, 13) siteeraavat Hirsjärveä vuodelta 1983 pro gradu -työssään ja toteavat, että aikojen kuluessa opettajalle on muodostunut osin kirjoitettu ja osin kirjoittamaton ohjeisto, kuinka opettajan tulisi toimia niin luokkahuoneessa kuin sen ulkopuolella. Opettajaa luonnollisesti ohjaavat yhteiskuntamme normit ja kriteerit, mutta myös opettajuuden traditiosta nouseva perinne. Vaikkakin opettajalla on vapaus opettaa niin kuin hän parhaakseen näkee, hän ei voi toimia aivan kuten hän haluaa, vaan hänen on ainakin työssään pysyttävä näissä yleensä hyväksytyissä opettajan ammattiin kuuluvissa eettisissä rajoissa.

Opettajan ammatissa on oma ammattietiikkansa. Tämä etiikka asettaa normaalia korkeammat kriteerit opettajalle etiikan suhteen. Opettajan tulisi olla henkilökohtaisesti sinut näiden vaatimustensa kanssa ja uskoa samoihin asioihin kuin mitä hän opettaa oppilailleen. Opettajan tulee myös sisäistää oma opettajapersoonallisuus, aihekokonaisuudet joita hän opettaa ja yhteiskunnan häneen kohdistamat sosiaaliset ja eettiset normit. (Kari 1996, 49-50)

Hirsjärvi (1985, 77) oli Karin kanssa samoilla linjoilla reilu kymmenen vuotta sitten ja kirjoittaa:

Vaikka on ajateltavissa, että jokin ammatti edellyttää joitakin erityisratkaisuja eettisissä kysymyksissä, on kuitenkin nähtävä, että nämäkin eettiset sovellukset ovat riippuvaisia yleisemmästä eettisestä ajattelusta. Käsite "opettajan etiikka" liittyy siihen, että opettajien ammattikunnan piirissä on aikojen kuluessa luotu ohjeita, jotka opastavat opettajaa menettelemään ja käyttäytymään opettajan vastuun mukaisesti. Se, että näitä eettisiä vaatimuksia ei ole kirjattu nykypäivänä mietintöihin ja asetuksiin ei muuta sitä tosiasiaa, etteivätkö ne olisi enemmän tai vähemmän implisiittisesti olemassa.

Haavio (1969, 82-83) toteaa, että lapset usein pitävät opettajaansa enemmän tai vähemmän esikuvanaan. Helpoimmin oppilaidensa esikuvaksi pääsee opettaja, joka urheilullinen, vitaalinen, nuorekas ja huumorintajuinen. Usein lapset pyrkivät muovaamaan omaa persoonallisuuttaan esikuvanaan pitämiensä opettajien kaltaiseksi.

Eskolan ja Kekin (1997, 42) mukaan opettajan täytyy itse noudattaa oppilailleen opettamia periaatteita. Ennenkaikkea lasten huoltajien mielestä opettajan tulee olla hyvänä esikuvana oppilailleen.

3.5 Opettajapersoonallisuus ja siihen kohdistuvat rooli-odotukset

Opettajapersoonallisuus on Kansanen (1989, 17-19) mukaan termi, joka kuvaa opettajaa opettajakoulutuksen jälkeen. Tosin hänen mukaansa itse koulutus tuskin paljoakaan muuttaa ihmisen persoonaa, mutta pitkähköllä opiskeluprosessilla lienee jotakin merkitystä sille minkälaisia opettajia opettajankoulutuslaitoksilta valmistuu. Yleisellä tasolla suuremman merkityksen Kansanen näkee opettajapersoonallisuuden kehittymiselle opettajankoulutuslaitosten valintakriteereillä. Nykyäänhän ainoastaan hyvin lukiossa menestyneillä nuorilla on edes mahdollisuus päästä opiskelemaan opettajaksi. Täten ns. opettajapersoonat ovat saman tyyppisiä hyviä ja tunnollisia opiskelijoita.

Koppinen ja Ojanen (1980, 56-65) näkevät opettajan persoonallisuuden hyvin merkittäväksi tekijäksi lasten oppimiseen, kouluviihtyvyyteen ja jopa koulupelkojen esille tuomiseen ja niiden poistamiseen. Epävarma opettaja helposti laukaisee omalla käytöksellään oppilaiden epävarmuutta ja koulupelkoja. Aivan samoin ahdistunut opettaja levittää ahdistuneisuuttaan oppilaisiin. Sen sijaan luonteva, johdonmukainen, lämmin, eläytyvä ja sopivasti itsevarma opettaja saa helposti lasten hyväksynnän, auttaa kouluviihtyvyydessä ja vähentää turhia koulupelkoja oppilaiden keskuudessa. Vastuuntuntoisuus, rehellisyys, sosiaalisesti hyväksyttävä käyttäytyminen ja luotettavuus ovat usein lasten vanhempien lapsiltaan toivomia ominaisuuksia, joita heidän toivotaan oppivan ja kehittävän koulussa. Vanhemmat toivovat näitä samoja persoonallisuuden piirteitä ja ominaisuuksia lastensa opettajilta. (Sauvala & Kari, 1981, 114-115)

Sieviläisten ja uusikaupunkilaisten huoltajien mielestä opettajan tulee olla täsmällinen, huolellinen, ennakkoluuloton ja kokeilunhaluinen. Opettaja voi ja saa olla myös huumorintajuinen ja huumoria voi hyväksikäyttää opetuksessa. (Kekki & Eskola 1997, 43)

Hirsjärvi (1985, 85) toteaa opettajapersonalle asetettavista vaatimuksista seuraavaa:

Puhtaimmillaan opettajan etiikka on itsesääteilyä. Itsesääteily on periaatteessa vapaaehtoista arvojen sisäistämistä. Yhteiskunnan asettamat normit eivät korvaa sitä eettisten arvojen edistämistä ja puolustamista, jota opettajien ja muiden kasvattajien tulisi harjoittaa. Onkin sanottu, että pikemminkin juuri kouluyhteisön eettinen itsesääteily takaa oikein toteutettuna parhaiten sen, ettei koulun ulkopuolinen valvonta pääse muodostumaan pakkopaidaksi, joka veisi opetustyön ilon ja vapauden. Opettajalla pitää olla kelpoisuus ja moraalinen rohkeus muodostaa perusteltu kanta, jonka takana hän voi seistä ja kohdata sen arvostelun, jonka hän yhteisössä saa osakseen.

Yksilön käyttäytymiseen vaikuttavat sekä hänen roolinsa että persoonansa. Ammattien suhteen tämä tarkoittaa sitä, että tietyissä ammateissa yksilön ottama ja ammatin vaatima rooli vaikuttaa käytökseen enemmän kuin persoonallisuus, ja toisissa ammateissa taas persoonallisuudella on ammatin vaatimaa roolia huomattavasti suurempi merkitys. Sotilaan ammatti on hyvä esimerkki ammatista, jossa roolilla on persoonallisuutta suurempi merkitys käyttäytymiselle, ja taiteilija esimerkki ammatissa, jossa persoonallisuus vaikuttaa yksilön käytökseen enemmän kuin rooli. Opettajan ammatti on roolin ja persoonallisuuden vaikutuksen suhteen yksilön käyttäytymiseen jossakin edellä mainittujen ammattien välissä. Tosin opettajan ammatti antaa suhteellisen laajan skaalan käyttäytyä ja opettajien keskuudessa käyttäytymisen suhteen onkin suurta hajontaa. (Tuomola 1969, 16-18)

Niemen (1984, 23-45) tutkimuksessa todetaan opettajan koulutukseen päässeiden olevan persoonaltaan avoimia, tunnollisia, luotettavia, lämpimiä ja rauhallisia. Lisäksi he ovat tasapainoisia, vahvan itsetunnon omaavia, ulospäin suuntautuneita ja hiukan myös boheemeja.

Asanti (1994, 361-362) näkee opettajan persoonan erittäin merkittävänä uudessa koulu toimintakeskuksena -ajatuksessa. Tämän idean mukaan koulu on

toimintakeskus, jossa on hyvä toimia ja oppia. Tämän ajatuksen tavoitteena on avata koulua ulospäin ja lisätä koulun yhteistyötä sitä ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Tässä toiminnassa opettajan persoonallisuus vaikuttaa paljon, kuinka hyvin hän saa oppilaat, kollegat, ja koulua ympäröivät organisaatiot ja henkilöt mukaan uudenlaiseen, avoimempaan koulukulttuuriin.

4. TUTKIMUKSEN LUONNEHDINTA JA TUTKIMUSONGELMAT

Tämä tutkimus on empiiris-kvantitatiivinen tutkimus. Vertaan suurkaupungissa asuvien viidennen ja kuudennen luokan lasten huoltajien ja maaseudulla asuvien lasten huoltajien asenne-eroja ja odotuksia opettajan rooliin. Tämä vertaaminen tapahtuu Helsingin Meilahden ala-asteen ja Outokummun Keskustan ja Kyykerin ala-asteiden viidennen ja kuudennen luokan oppilaiden huoltajien palauttamien kyselylomakkeiden perusteella. Lisäksi näiden tulosten perusteella rakennan kuvauksen em. ikäisten lasten huoltajien mielestä hyvän opettajan kuvan niin suurkaupunkiin kuin maaseudulle.

Biografisena tekijöinä tutkimuksessa on lasten huoltajien asuinpaikkakunta. Sen sijaan muilla biografisilla muuttujilla ei tälle tutkimukselle ole merkitystä, sillä opettaahan opettaja niin rikkaiden ja köyhien, nuorten ja vanhojen, koulutettujen ja työläisten, avioliitossa elävien vanhempien ja yksinhuoltajien sekä kristittyjen ja ei kirkkoon kuulumattomien huoltajien lapsia. Kaiken lisäksi opettajan olisi pyrittävä opettamaan ja huomioimaan kaikista eri lähtökohdista tulevat lapset mahdollisimman tasapuolisesti. Niinpä em. biografisilla tekijöillä ei saa olla merkitystä tutkittaessa yleisellä tasolla lasten huoltajien opettajaan asettamia rooliodotuksia.

Kuten on jo tullut esille, tutkimuksen aiheena on em. ikäisten lasten huoltajien asenteet ja odotukset lastensa opettajaa kohtaan, muodostaen opettajan roolin. Tässä tutkimuksessa opettajan rooli on jaettu seuraaviin neljään kategoriaan:

1. Opettajan opetuskäyttäytyminen
2. Opettajan persoonallisuus
3. Opettajan esikuvallisuus
4. Opettajan koulun ulkopuolinen toiminta

Opettajan opetuskäyttäytyminen kuvaa opettajan käytöstä ja roolia luokassa ja myös muissa koulun tiloissa kuten opettajanhuoneessa ja koulun käytävissä. Opettajan persoonallisuus muodostuu tekijöistä kuten kokeilunhaluisuus, äkkipikaisuus ja suvaitsevaisuus. Opettajan esikuvallisuus heijastaa opettajan ominaisuuksia, joita lasten voisi olettaa ihailevan tai inhoavan opettajassa.

Opettajan koulun ulkopuolinen toiminta kuvaa opettajan vapaa-ajan käyttäytymistä, kuten harrastuksia ja järjestötoimintaa.

Kuten on jo aiemmin tullut esille, opettajaan ja hänen rooliinsa kohdistuu sekä koulun sisäisiä että ulkoisia paineita ja odotuksia. Kuten teoriasta voi todeta, opettajan rooleja on tutkittu jo aika paljon. Kuitenkin juuri varhaisnuorten odotuksista opettajaansa kohtaan ei juurikaan löydy tutkimuksia. Ehkäpä juuri tämän takia myös opettajankoulutuslaitoksissa ei 10-13-vuotiaiden ongelmia ja erityispiirteitä oteta juurikaan esille. Vielä vähemmän on tutkittu esi- ja varhaispuperteetti-ikäisten oppijoiden vanhempien odotuksia heidän lastensa opettajaa kohtaan. Niinpä sen ikäisten lasten huoltajien opettajaan kohdistuvista odotuksista ei opettajien koulutuksessa keskustella edes sen vertaa mitä tämän ikäisistä lapsista keskustellaan. Kuitenkin oppilaiden vanhemmat ovat myös veronmaksajia, ja sitä kautta myös opettajien työnantajia, joten heidänkin äänensä olisi hyvä saada mukaan koulutus- ja opetuskeskusteluun. Lisäksi jo peruskoululaki määrää peruskoulua ja luokanopettajia opetustyön lisäksi myös tukemaan perheitä niiden kasvatustyössään. Kuitenkin opettajan on hyvin vaikeaa toteuttaa perheen kasvatustyön tukemista, mikäli hän ei ole lainkaan tietoinen miten ja mihin suuntaan hänen tulisi tukea perheitä niiden kasvatustyössään.

Katson seuraavien tutkimusongelmien olevan sekä ajankohtaisia että tarpeellisia opettajien kasvun ja kehittymisen kannalta. Myös opettajankoulutuslaitokset voivat hyötyä tutkimuksesta ottamalla tutkimustulokset huomioon suunnitellessaan uusien opettajien koulutusta tulevaisuuden post-modernissa yhteiskunnassa.

1. Kuinka peruskoulun viidennen ja kuudennen luokan oppilaiden huoltajien opettajaan kohdistuvat rooliodotukset eroavat suurkaupungissa ja maaseudulla?
2. Millainen on viidennen ja kuudennen luokan lasten huoltajien mielestä hyvä viidennen ja kuudennen luokan opettaja suurkaupungissa?
3. Millainen on viidennen ja kuudennen luokan lasten huoltajien mielestä hyvä viidennen ja kuudennen luokanopettaja maaseudulla

5. TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

5.1 Tutkimusote

Tämän tutkimuksen tutkimusote on empiiris-kvantitatiivinen. Tarkoituksena on palautettujen kyselylomakkeiden perusteella laskea sekä Meilahden ala-asteen koulun että Outokummun Keskustan ja Kyykerin koulujen huoltajien kyselylomakkeen väittämien hyväksymisprosentteja ja näiden tulosten valossa tehdä tulkintoja ja kuvauksia lasten huoltajien kuvailemista opettajan rooleista ja niiden eroavaisuuksista suurkaupungissa ja maaseudulla. Näiden tulkintojen ja kuvausten pohjalta rakennan kuvauksen huoltajien mielestä hyvästä viidennen ja kuudennen luokan opettajasta suurkaupunkiin ja maaseudulle. Varsinaisia hypoteesejä tähän tutkimukseen on vaikea asettaa, johtuen tutkittavan aihekentän suhteellisesta tuoreudesta ja tutkimattomuudesta.

5.2 Tutkimuslomakkeen laadinta ja sen ominaisuudet

Kyselylomakkeen laadinnan pohjana käytin Eskolan ja Kekin (1997) pro gradu -tutkimuksessa käyttämää kyselylomaketta. Kyselylomakkeessa on 63 kysymystä. Näistä kysymyksistä 61 prosenttia on Eskolan ja Kekin käyttämiä kysymyksiä (1-16, 18-22, 24-25, 28-33, 37, 42-45, 48-50, 54 ja 60). Kymmenen prosenttia kysymyslomakkeen kysymyksistä on uudelleen muotoiltu Eskolan ja Kekin kysymysten pohjalta (23, 35-36, 39, 51 ja 62). Kysymyslomakkeessa on lisäksi 18 uutta kysymystä, eli 29 prosenttia kaikista kysymyksistä (17, 26-27, 30, 38, 40-41, 46-47, 52-53, 55-60 ja 63), mitkä pyrkivät ennen kaikkea selvittämään opettajaan kohdistuvia odotuksia muuttuvassa yhteiskunnassa. Kyselylomakkeen kysymyksistä 32 on mielipidekysymyksiä, joihin vastaaja vastasi joko olevansa samaa tai eri mieltä. 28 kysymykseen vastaaja vastasi seitsämän portaista asteikkoa käyttäen, joista keskimäinen ilmaisi kaikkein neutraalinta suhtautumista kysymykseen tai väittämään. Lisäksi kyselylomakkeessa oli kolme avointa kysymystä. Kymmenen henkilöä esitesti kysymykset. Näiden tulosten perusteella muotoilin uudelleen muutamia epäselviä ja tulkinnanvaraisia kysymyksiä.

Kyselylomakkeen kysymykset jakaantuivat neljään kategoriaan seuraavasti:

1. Kysymykset 1-14, 23-27 ja 33-41 testasivat vastaajan suhtautumista opettajan opetuskäyttäytymiseen.
2. Kysymykset 50-56 käsittelevät opettajan persoonallisuutta.
3. Kysymykset 15-17, 31-32 ja 42-49 valaisevat vastaajan suhtautumista opettajan esikuvallisuuteen.
4. Kysymykset 18-22, 28-30 ja 57-60 syventyvät opettajan koulun ulkopuoliseen toimintaan

Lisäksi kysymyslomakkeen avoimia kysymyksiä, 61-63, ei voi tiukasti kategorisoida yllä oleviin luokkiin, koska niihin pyydettiin vapaamuotoisia vastauksia. Nämä kysymykset antavat tietoa juuri sellaisista opettajan ominaisuuksista, joita huoltajat ehdottomasti haluavat tai eivät halua lastensa opettajan omaavan.

5.3 Tutkimusaineiston keruu

Aloitin tutkimusaineiston keruun miettimällä, minkälainen koulu edustaisi hyvin suurkaupunkeja, etenkin Helsinkiä, ja minkälaiset koulut edustaisivat mahdollisimman hyvin moniulotteista ja vaikeasti määriteltävää maaseutua. Helsingistä halusin löytää mahdollisimman neutraalin koulun. Ennen kaikkea en halunnut käyttää tutkimuksessani sellaista koulua, mikä tunnetaan erityisen ”hyvästä” tai ”huonosta” oppilasaineksesta, jos näin kategorisoivaa kieliasua voi käyttää. Maaseutua edustavien koulujen valinnan suhteen olin vielä vaikeamman ongelman edessä, sillä ”maaseudun” luokittelu on lähes mahdoton tehtävä; toisille 20 000 asukkaan kaupunki on yhä maaseutua, kun taas toisten mielestä maaseudulla ihmiset elävät täysin harmoniassa luonnon kanssa.

Käytyäni systemaattisesti läpi Helsingin ala-asteita, valitsin Meilahden ala-asteen edustamaan tutkimuksessani suurkaupunkeja. Maaseudun edustajaksi valitsin Outokummun Keskustan ja Kyykerin koulut. Meilahti edustaa suurkaupunkeja, koska se sijaitsee Helsingin ruutukaava-alueella ja tunnetaan Helsingissä keskiluokkaisena kaupunginosana. Outokummun valitsemista

edustamaan maaseutua puolustaa kaupungin suhteellisen pieni asukasluku ja kaupungin suhteellisen laaja pinta-ala. Lisäksi Outokummun keskustan ruutukaava-alue täyttää pienen maaseutukaupungin tunnuspiirteitä, mutta ruutukaava-alueen ulkopuolella elävät ihmiset asuvat hyvinkin luonnonläheisessä ympäristössä.

Molemmissa tutkimuskohteet ovat kokoluokaltaan saman kaltaisia: Meilahden ala-asteen koulussa on 108 viides- ja kuudesluokkalaista oppilasta, Keskustan ja Kyykerin kouluissa on yhteensä 146 samojen luokka-asteiden oppilasta. Kysyin suostumukset tutkimukseen Meilahden koulun sekä Keskustan ja kyykerin koulun rehtoreilta kesäkuussa 1997 ja he molemmat antoivat suostumuksensa ja olivat innostuneita tutkimusaiheestani.

Kyselylomakkeet jaettiin luokanopettajien toimesta lasten mukana huoltajille kaikissa kolmessa koulussa elokuun 12. päivänä 1997. Vanhempia pyydettiin palauttamaan kyselylomakkeet oppilaiden mukana luokanopettajille elokuun 18. päivään 1997 mennessä - viimeistään kouluvuoden ensimmäisen viikonlopun jälkeisenä maanantaina. Tällä järjestelyllä pyrin saamaan mahdollisimman suuren palautusprosentin, sillä olihan koulu juuri alkanut ja sitä kautta vanhempien kiinnostus lastensa koulutyötä kohtaan suurimmillaan. Sain kaikkien koulujen kyselylomakkeet itselleni tulosten analysointia varten elokuun 20. päivä 1997. Jaetuista kyselylomakkeista määräpäivään mennessä palautui Meilahden koulusta 66 kappaletta ja Outokummun kouluista yhteensä 134 kappaletta. Täten Meilahden ala-asteen palautusprosentiksi tuli 61 ja Outokummun koulujen palautusprosentiksi peräti 92. Syinä meilahtelaisten huoltajien alhaisehkoon kyselylomakkeen palautusprosenttiin saattaa olla mm. huoltajien alhainen kiinnostus lastensa koulunkäyntiä kohtaan, negatiivinen asenne koulua kohtaan ja yleinen kiire ja aikapula.

5.4 Tutkimuksen luotettavuus

Alkulan ym. (1994, 130) mukaan kyselylomakkeen teko alkaa tiedon tarpeen kartoittamisella. Tässä vaiheessa on tärkeää painottaa keskeisiä asioita tutkittavan ongelman kannalta ja jättää toisarvoiset asiat pois, sillä kaikkien asioiden seikkaperäinen selvittäminen on usein kyselylomakkeen avulla mahdotonta. Tämän osan hyvästä kyselylomakkeesta oma kyselylomakkeeni mielestäni täyttää hyvin. Ensinnäkin kaikki kysymykset tuovat valaistusta perusongelmaan, millaisen opettajan lasten huoltajat haluaisivat lapsilleen. Toisaalta kaikki kysymykset ovat harkittuja eikä yksikään kysymys ole ”hatusta repäisty”. Onhan 39 ”vanhaa” kysymystä esitettävä jo Eskolan ja Kekin toimesta. Kuutta aiempaa kysymystä muutin niin, että ne mielestäni entistä paremmin keräävät haluttua tietoa. Lopuksi kehitin vielä 18 uutta kysymystä, joiden uskon tuovan lisää tietoa opettajan rooleista varsinkin post-modernismin ja modernin opettajuuden näkökulmasta.

”Tiedon tarpeen kartoittamisen lisäksi on ennen lomakkeen tekoa päätettävä, keille kysymykset tullaan esittämään. Lisäksi on päätettävä, kerätäänkö aineisto haastattelemalla vai kyselynä”. (Alkula ym. 1994, 130) Nämä kohdat olivat itselleni selvät ennen kyselylomakkeen laadintaa. Kyselylomakkeeseen vastaavat

Outokummussa Keskustan ja Kyykerin koulujen viides- ja kuudesluokkalaisten huoltajat ja Helsingissä Meilahden ala-asteen samojen luokka-asteiden lasten huoltajat. Jo resurssieni puolesta oli itselleni myös selviö, että tutkimukseni tapahtuu lasten mukana huoltajilleen menevien kyselylomakkeiden muodossa. Olisihan lähes mahdotonta haastatella lähes kolmeasataa ihmistä pro gradu -tutkielman puitteissa.

Itse kysymyslomakkeen laadintaan Alkula ym. (1994, 130-132) antaa seuraavia yleisiä ohjeita:

- kukin kysymys on selkeä ja sisältää ainoastaan yhden kysymyksen tai väittämän.
- kunkin kysymyksen tai väittämän jälkeen on jätettävä vastausvaihtoehdot tai tila vastauksien kirjoittamista varten..

- kysymykset muodostavat selkeän ja mielekkään kokonaisuuden, jonka juonen oivaltaa myös vastaaja.

Toisin sanoen ”kyselylomake ei ole sattumanvarainen kysymyskokoelma vaan harkittu ja jäsenelty kokonaisuus”. (Alkula ym. 1994, 130)

Kysymyslomakkeeni täyttää hyvin edelliset kysymyslomakkeen kriteerit. Lomakkeeni kaikki kysymykset tai väittämät sisältävät ainoastaan yhden kysymyksen tai väittämän eikä sekavia ”multikysymyksiä” ole kyselylomakkeessa. Jokaisen kysymyksen ja väittämän edessä tai jäljessä on myös välittömästi tilaa rengastaa vaihtoehto, tai kolmen viimeisen kysymyksen kohdalla vastaajalla on kolme riviä tilaa kirjata avoin vastaus. Lomakkeeni on myös ajatukseltaan selkeä kahdella tasolla. Ensiksi lomakkeessa on ”ei saa” ja ”saa” vaihtoehtokysymykset joita seuraa ”ei” ja ”kyllä” kysymykset. Näitä seuraa seitsenportaisen Likertin asteikkoa hyväksi käyttävät kysymykset. Viimeisenä lomakkeessa on kolme avointa kysymystä. Tämän selkeän rakenteellisen kokonaisuuden lisäksi kolmessa ensimmäisessä rakenteessa (ei saa/saa, ei/kyllä ja Likertin asteikko) kysymykset jakaantuvat osioihin niin, että kutakin neljää tutkittavaa opettajan roolia koskevat kysymykset ovat peräkkäin. Täten vastaaja pystyy helpommin seuraamaan kysymyslomakkeen logiikkaa eikä vastaajan kannalta häiritsevää kysymysten hyppelähtimistä lomakkeessa ole.

Alkulan ym. (1994, 132-137) mukaan kyselylomakkeissa voi olla kahdenlaisia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä ja avoimia kysymyksiä. Mikäli halutaan tietää, kuinka paljon vastaaja on jotakin mieltä, vastausvaihtoehtojen tulee olla esim Likertin asteikon muodossa, jolloin vaihtoehtojen välimatkat oletetaan yhtä suuriksi. Tilan säästämiseksi ja vastaajan aseman helpottamiseksi kysymykset sijoitetaan lomakkeeseen kysymyssarjoiksi niin, että samanlaiset vastausvaihtoehdot ovat peräkkäin ja kysymykset ovat loogisessa järjestyksessä. Lomakkeessa on myös selkeät vastausohjeet. Lisäksi kyselykaavakkeessa on oltava kansilehti, mistä ilmenee tiedot tutkimuksen tarkoituksesta, tekijästä, ja tuloksien käytöstä ja luottamuksellisuudesta.

Kyselylomakkeeni täyttää kaikki edellä mainitun teoksen mainitsemat hyvän kyselylomakkeen kriteerit. Lomakkeessani on sekä monivalintakysymyksiä että

avoimia kysymyksiä, Likertin asteikkoa käytetään lomakkeessa hyväksi 28 kysymyksessä ja kysymykset ovat loogisessa järjestyksessä. Kaikkia kysymystyypppejä edeltää myös asianmukaiset ohjeet. Myös kyselylomakkeeni kansilehti on mielestäni riittävän selkeä että informatiivinen.

Validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen luotettavuutta, josta voidaan erottaa kolme tasoa. Tutkimuksen sisäinen validiteetti tarkoittaa tutkimuksen mittausten pysyvyyttä (reliabiliteetti) ja virheettömyyttä, ulkoinen validiteetti kertoo mittauskohteiden edustavuudesta ja ekologinen validiteetti sisältää olosuhteiden ja tilanteiden edustavuuden. (Erätuuli ym. 1994, 98-99) Koska tutkimukseni on kertaotos, toisin sanoen uudelleen- tai rinnakkaistestausta ei suoriteta, tulosten pysyvyyttä ei tutkimuksessani voi todeta. Reliabiliteettiin vaikuttaa myös tulosten käsittelyssäni tapahtuvat satunaisvirheet, mutta satunnaisvirheen luonteesta johtuen sen odotusarvo on nolla. (Alkula ym. 1994, 94) Myös ulkoinen validiteetti ei voi tutkimuksessani olla täydellinen. Jotta pääsisin edes lähelle täydellistä ulkoista validiteettiä, tulisi minun lähettää kyselylomakkeet kaikille viides- ja kuudesluokkalaisten huoltajille, mikä tietenkin on mahdotonta. Parhaimmillaankin voin yleistää tutkimuksen tulokseni koskemaan suoraan ainoastaan Helsingin Meilahden ala-asteen ja Outokummun Keskustan ja Kyykerin koulujen huoltajia. Sen sijaan jos yleistäisin tulokseni suoraan koskemaan esim. koko Helsinkiä ja Outokumpua, olisin jo hakoteillä, sillä Helsingissä tulokset taatusti eroavaisivat jonkin verran, mikäli esim. Kontulan ala-aste edustaisi Helsinkiä. Sama olisi totta Outokummun (maaseudun) kohdalla, mikäli sen edustajana olisivat esim. kaupungin kyläkoulut. Kuitenkin, suurkaupunkien (Helsingin) edustajat ja maaseudun huoltajien edustajat ovat mielestäni kuitenkin sen verran hyvin valittuja, että tervettä maalaisjärkeä käyttäen tuloksista voi tehdä yleistyksiä koskien huoltajien opettajaan kohdistuvia odotuksia niin maaseudulla kuin Helsingissä

”Tutkimustulosten luotettavuudessa on kiinnitettävä huomio kahteen seikkaan: (1) miten luotettavia ovat saadut tulokset, eli miten hyvin tulokset vastaavat todellisuutta, ja (2) saadaanko tutkimuksessa käytetyllä menetelmällä todella vastaukset tutkimusongelmiin. Kumpikin näkökohta on ongelmallinen ihmistieteissä.” (Erätuuli ym. 1994, 98) Tässä tutkimuksessa luotettavuutta on pyritty lisäämään ja varmistamaan opettajan eri rooleihin kohdistuvilla esitestatuilla kysymyksillä, jotta kysymyslomakkeihin ei jäisi epäselviä ja

tulkinnanvaraisia kysymyksiä. Toiseksi luotettavuutta parantaa tutkimuksen ajankohta, sillä juuri koulun alettua niin lasten kuin heidän huoltajienkin kiinnostus koulua kohtaan on korkealla ja siksi täysin välinpitämättömästi täytettyjen lomakkeiden palautumistodennäköisyys on aika pieni. Kolmanneksi tulosten tulkinta perustuu huoltajien kollektiivisesta mielipiteestä laskettuun väittämän hyväksymisprosenttiin, mikä pienentää tutkimuksen tekijän alitajuntaisten omien mielipiteiden vaikuttamista tutkimuksen tuloksiin.

5.5 Aineiston käsittely

Kysymyslomakkeen kaksijakoisista, kyllä / ei - ja ei saa / saa -kysymyksistä lasken paikkakuntaakohtaisesti väittämän hyväksymisprosentin. Kysymyksiin joissa vastausvaihtoehtona oli seitsen portainen asteikko, esitän tulokset prosentteina siten, että lasken vastausvaihtoehdot 1, 2 ja 3 yhteen, samoin vastaukset 5, 6 ja 7, jonka jälkeen esitän vastaajien mielipiteeseen yhtymisprosentin ainoastaan näistä vastauksista. Toisin sanoen en huomioi väittämään neutraalisti suhtautuneita (vastausvaihtoehto 4) vastauksia laskiessani vastaajien väittämään yhtymisprosenttia.

Tutkimuksen tuloksia osiossa huoltajien opettajaan kohdistuvien rooliodotusten eroavaisuus suurkaupungissa ja maaseudulla vertaan edellä mainittua metodologia käyttäen saatuja Meilahden ja Outokummun prosenttilukuja toisiinsa. En käsittele eroprosentteja tilastollisen merkittävyyden näkökulmasta, koska tämän tutkimuksen näkökulmasta tilastollisella merkittävyydellä ei ole merkitystä. Kuvatessani ihanneopettajia suureen kaupunkiin ja maaseudulle kuvailen ensin sellaiset huoltajien opettajaan kohdistamat odotukset, jotka saivat vähintään 85 prosentin hyväksynnän tai vastustuksen. Katson tällaisten ominaisuuksien olevan huoltajien mielestä joko ehdottoman välttämättömiä tai ehdottomasti sopimattomia ominaisuuksia heidän lastensa opettajalle. Väittämät jotka saivat 70 - 84 prosentin hyväksynnän tai vastustuksen katson edustavan huoltajien mielestä lasten opettajalle toivottavia tai epämiellyttäviä ominaisuuksia.

6. TUTKIMUKSEN TULOKSIA

6.1 Huoltajien opettajaan kohdistuvien rooliodotusten eroavaisuus suurkaupungissa ja maaseudulla

Alla on tutkimuksen tulokset kirjattu paikkakuntaakohtaisesti ja tulokset on esitetty prosentuaalisina osuuksina kaikista vastauksista. Viimeisenä sarakkeena on Meilahden ja Outokummun koulujen huoltajien vastauksien eroavaisuus siten, että mikäli outokumpulaiset yhtyivät enemmän väittämään kuin meilahtelaiset, on eroprosentin edessä + merkki ja päinvastaisessa tapauksessa -merkki. Kysymyksiin joissa vastausvaihtoehtona oli seitsen portainen asteikko, tulokset on esitetty prosentteina siten, että vastausvaihtoehdot 1, 2 ja 3 on laskettu yhteen, samoin vastaukset 5, 6 ja 7, jonka jälkeen vastaajien mielipiteeseen yhtymisprosentti on laskettu ainoastaan näistä vastauksista. Toisin sanoen väittämään neutraalisti suhtautuneita (vastausvaihtoehto 4) vastauksia ei ole huomioitu laskettaessa vastaajien väittämään yhtymisprosenttia.

Kysymys / väittämä	Meilahti		Outokumpu		ERO %
	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	
41. Opettajan tulisi keskittyä yksilön oppimisongelmiin, vaikka muiden oppilaiden opetus voi kärsiä siitä.	25	75	63	37	+ 38
11. Opettaja saa poistaa häiriköivän oppilaan luokasta voimakeinoin, mikäli muut keinot eivät tehoa.	75	25	40	60	- 35
46. Opettaja saa käyttää nenäkorua.	29	71	57	43	+ 28

Kysymys / väittämä	Meilahti		Outokumpu		ERO %
	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	
55. Opettajan tulee olla luonteeltaan ankara.	10	90	35	65	+ 25
14. Opettaja saa painottaa omaa harrastuneisuuttaan oppitunneilla.	59	41	36	64	- 23
5. Opettaja saa poistua puhelimeen kesken tunnin.	52	48	73	27	+ 21
35. Kodin tehtävänä on kasvattaa, koulun opettaa.	86	14	67	33	- 21
6. Opettaja saa kehua itseään tunnilla.	56	44	36	64	- 20
18. Opettaja saa lakkoilla.	87	13	67	33	- 20
57. Opettajan tulee olla kiinnostunut yhteiskunnallisista asioista.	95	5	75	25	- 20
33. Opettajan tulisi suhtautua oppilaisiinsa virallisen asiallisesti.	9	91	28	72	+ 19
9. Opettaja saa olla auktoriteetti oppilaiden silmissä.	90	10	73	27	- 17
12. Opettaja saa moittia oppilasta muiden oppilaiden kuullen.	28	72	11	89	- 17

Kysymys / väittäjä	Meilahti		Outokumpu		ERO %
	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	
28. Opettajan tehtävänä on osallistua koulupiirin asukkaiden vapaa-ajan toimintaan.	26	74	43	57	+ 17
10. Opettaja saa esittää poliittista kantaansa luokassa.	21	79	5	95	-16
31. Opettajan tehtävänä on olla huolitellusti pukeutunut koulussa.	63	37	79	21	+ 16
56. Opettajan tulee olla luonteeltaan lempeä.	73	27	89	11	+ 16
16. Opettaja saa käyttää alkoholia.	60	40	47	53	- 13
37. Opettaja saa käyttää tilannekomiikkaa opetuksessaan.	87	13	100	0	+13
39. Opettajan tärkein tehtävä on opettaa tietoja ja taitoja.	83	17	95	5	+12
29. Opettajan tehtävänä on järjestää säännöllisiä keskustelutilaisuuksia vanhempien kanssa.	85	15	75	25	- 10
36. Opettaja saa esittää tunneilla omia mielipiteitä.	79	21	89	11	+ 10
48. Opettajan tulee itse noudattaa opettamiaan yleisiä käyttäytymisperiaatteita.	100	0	90	10	-10

Kysymys / väittäjä	Meilahti		Outokumpu		ERO %
	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	
54. Opettajan tulee olla oppilailleen turvallinen äiti- tai isähahmo.	73	27	83	17	+ 10
45. Naisopettaja saa käyttää minihametta.	91	9	82	18	- 9
51. Opettajalla tulee olla kutsumus lasten ja nuorten opetus- ja kasvatustyöhön.	91	9	100	0	+ 9
8. Opettaja saa osoittaa oppilailleen tietämättömyyttään.	87	13	79	21	- 8
13. Opettaja saa käydä monistamassa tunnin aikana.	67	33	75	25	+ 8
27. Opettajan tehtävänä on yhdistää erillisistä oppiaineista laajempia kokonaisuuksia.	94	6	88	12	- 8
58. Opettajalla tulisi olla työkokemusta myös koulun ulkopuolelta	71	29	79	21	+ 8
4. Opettaja saa seisottaa tottelematonta oppilasta.	78	22	85	15	+ 7
7. Opettaja saa käyttää murretta opetuksessaan.	79	21	86	14	+ 7
23. Opettajan tehtävänä on pikemmin opettaa kuin kasvattaa.	87	13	80	20	- 7

Kysymys / väittäjä	Meilahti		Outokumpu		ERO %
	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	
40. Opettajan on seurattava aikaansa ja viestittävä oppilailleen ympärillämme tapahtuvista muutoksista.	94	6	100	0	+ 6
47. Opettajan tulee olla mallikansalainen.	53	47	47	53	- 6
59. Opettajan on seurattava tiedotusvälineitä.	100	0	94	6	- 6
21. Opettaja saa osallistua mielenosoitukseen	93	7	88	12	- 5
32. Opettajan tehtävänä on olla esikuvana oppilailleen.	94	6	99	1	+ 5
34. On ymmärrettävää, ettei opettaja aina kykene suhtautumaan oppilaisiinsa tasapuolisesti.	57	43	52	48	- 5
43. Miesopettajan tulee käydä armeija.	33	67	38	62	+ 5
49. Opettajan tulee olla täsmällinen ja huolellinen.	100	0	95	5	- 5
50. Opettajan tulisi olla kokeilunhaluinen ja ennakkoluulottomasti ajatteleva.	100	0	95	5	- 5
30. Opettajan tehtävänä on kuunnella oppilaittensa vanhempien henkilökohtaisia huolia.	15	85	19	81	+ 4

Kysymys / väittämä	Meilahti		Outokumpu		ERO %
	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	
38. Opettajan tulisi ohjata oppilaita oppimaan	96	4	100	0	+ 4
42. Opettajan tulee tietää oppilaittensa kotioloista ja taustoista.	63	37	67	33	+ 4
44. Miesopettaja saa käyttää korvakorua.	79	21	83	17	+ 4
52. Opettajan tulee olla yhteistyökykyinen toisten opettajien kanssa.	96	4	100	0	+ 4
3. Opettaja saa kertoa vitsejä tunnilla.	97	3	100	0	+ 3
60. Opettajan on seurattava nuorisokulttuuria.	90	10	93	7	+ 3
1. Opettaja saa korottaa ääntään luokassa.	96	4	94	6	- 2
15. Opettaja saa tupakoida.	50	50	48	52	+ 2
17. Opettaja saa käyttää huumeita.	2	98	0	100	- 2
24. Opettajan tehtävänä on hallita hyvin opettamansa asiat.	100	0	98	2	- 2
26. Opettajan tehtävänä on huomioida jokainen oppilas yksilönä	98	2	100	0	+ 2

Kysymys / väittämä	Meilahti		Outokumpu		ERO %
	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	
19. Opettaja saa olla poliittisen puolueen jäsen.	91	9	92	8	+ 1
25. Opettajan tehtävänä on kuunnella oppilattensa huolia.	96	4	97	3	+ 1
2. Opettaja saa syödä purukumia luokassa.	8	92	8	92	0
20. Opettaja saa erota kirkosta.	91	9	91	9	0
22. Opettaja saa elää avoliitossa.	97	3	97	3	0
53. Opettajan tulee tulla toimeen lasten kanssa.	100	0	100	0	0

Yllä lueteltujen tulosten valossa viides- ja kuudesluokkalaisten oppilaiden huoltajat sekä Helsingissä että Outokummussa ovat mielipiteissään saman suuntaisia koskien heidän odotuksiaan lapsiansa opettajan opetuskäyttäytymiseen koulussa. Suurin ero outokumpulaisten ja meilahtelaisten huoltajien kesken on kuinka opettajan tulisi huomioida oppimisongelmainen lapsi oppitunnin aikana. Meilahtelaisista huoltajista 75 % on sitä mieltä, ettei opettajan tulisi keskittyä yksittäisen oppijan oppimisongelmiin muiden oppijoiden kustannuksella, kun taas outokumpulaisista huoltajista lähes kaksi kolmasosaa toivoo opettajan nimenomaan keskittyvän yksittäisen oppilaan oppimisongelmiin, vaikka muiden oppilaiden opetus siitä kärsisikin. Myös mielipiteissä häiritsevän oppilaan poistamiseen luokasta voimakeinoin vallitsi peräti 35 prosenttiyksikön ero tutkimuspaikkojen kesken; meilahtelaisista huoltajista kolme neljäsosaa hyväksyi voimakeinojen käytön, kun taas outokumpulaisista 60 prosenttia vastusti ajatusta voimakeinojen käytöstä oppilaan poistamiseksi luokasta, mikäli muut keinot eivät tehoa.. Meilahden

huoltajat sallivat opettajan myös painottavan harrastuneisuuttaan 23 prosenttiyksikön verran enemmän opetuksessaan verrattuna outokumpulaisiin huoltajiin. Meilahdessa koulun tehtävänä nähtiin ensi sijassa olevan opettaminen ja sitten vasta kasvattaminen, mikä oli mielipide myös outokumpulaisten huoltajien kesken, joskaan ei niin voimakkaasti kuin Meilahdessa. Myös opettajan itsekehuun meilahtelaiset suhtautuivat 20 prosenttiyksikköä myönteisemmin. Sen sijaan opettajan poistumiseen puhelimeen kesken tunnin outokumpulaiset ovat huomattavasti sallivampia kuin meilahtelaiset huoltajat. Kummallakaan paikkakunnalla ei hyväksytty opettajan moittivan oppilasta muiden oppilaiden kuullen, vastustuksen ollessa Outokummussa peräti 89 % suuruista ja Meilahdessa 72 %. Outokummussa ei myöskään suvaittu juuri lainkaan opettajan esittävän oppitunneilla poliittista kantaansa, eikä poliittisen kannan esiintuominen saanut Meilahdessakaan kuin 21 % kannatuksen.

Molemmissa vastauspaikkakunnilla vastaajat halusivat opettajan olevan auktoriteetti oppilailleen, sillä Meilahdessa peräti 90 % huoltajista odotti opettajalta auktoriteettisuutta, vastaavan prosenttiosuuden ollessa Outokummussa 73. Toisaalta Outokummussa huoltajat haluavat 89 prosenttisesti opettajan olevan lempeä, jota samaa halusi myös lähes kolme neljästä meilahtelaisesta vastaajasta. Sen sijaan ankaraa opettajaa ei haluttu kummassakaan vastauspaikassa; tosin outokumpulaisista huoltajista hieman reilu kolmannes hyväksyi ankaran opettajan lapselleen, mutta meilahtelaisista ainoastaan yksi huoltaja kymmenestä halusi ankaran opettajan opettavan lastaan.

Opettajan esikuvallisuuteen liittyen suurin ero meilahtelaisten ja outokumpulaisten huoltajien odotuksiin liittyen oli suhtautumisessa opettajan nenäkorun käyttöön. Ehkä hieman yllättäen outokumpulaiset huoltajat olivat 28 prosenttiyksikön erolla valmiimpia hyväksymään opettajan nenäkorun käytön kuin meilahtelaiset huoltajat, prosenttijakauman ollessa nenäkorun hyväksymisen puolesta 57 Outokummussa ja 29 % Meilahdessa. Toinen merkittävä ero Meilahden ja Outokummun välillä oli huoltajien suhtautuminen opettajan pukeutumiseen. Tällä kertaa outokumpulaiset huoltajat odottivat 16 prosenttiyksikön erolla opettajan pukeutuvan huolitellummin kouluun kuin Meilahden ala-asteen koulun viides- ja kuudesluokkalaisten lasten huoltajat. Sen sijaan suhtautumisessa alkoholiin, tupakkaan ja huumeisiin ei vastaajaryhmien välillä ollut suurta eroa. Tupakan polttamisen ja huumeiden käytön suhteen

molemmat ryhmät olivat samaa mieltä ja alkoholin käytönkin suhteen eroavaisuus oli ainoastaan 13 prosenttiyksikköä; outokumpulaisista huoltajista 47 % salli alkoholin käytön lastensa opettajalle ja meilahdessa huoltajista 60 % salli alkoholin käytön lastensa opettajalle.

Suurin ero huoltajien odotuksissa suhteessa opettajan koulun ulkopuoliseen toimintaan oli suhtautumisessa opettajan lakkoiluun. Meilahtelaisista huoltajista 87 % hyväksyi opettajien lakkoilun, kun taas outokumpulaisista huoltajista lakkoilun hyväksyi kaksi kolmasosaa (67 %) vastaajista. Toinen merkittävä ero tutkimuskohteiden välillä oli suhtautumisessa opettajan osallistumiseen koulupiirin asukkaiden vapaa-ajan toimintaan. Vaikkakin molemmissa paikoissa alle puolet odottaa opettajan osallistuvan koulupiirin vapaa-ajan toimintaan, outokumpulaisista huoltajista lähes puolet (43%) olettaa opettajan osallistuvan koulupiirin vapaa-ajan toimintaan, kun taas Meilahdessa huoltajista vain noin neljännes (26 %) olettaa opettajan vaikuttavan koulupiirinsä vapaa-ajan toimintaan.

Kuten on tullut jo ilmi, kysymyslomakkeen avoimia kysymyksiä ei voi suoranaisesti kohdistaa suoraan mihinkään edellä mainituista kategorioista. Niinpä näiden kysymysten tulokset on hyvä esittää erillisenä esityksenä. Kysymykset numero 61, mainitse kolme asiaa, jotka eivät missään nimessä sopisi lapsesi opettajalle, ja numero 62, kuvaile kolmella adjektiivilla, millaisen opettajan haluaisit lapsellesi, on analysoitu keräämällä vastauksista kolme eniten esiintynyttä vastausta Meilahdessa ja Outokummussa.

Meilahtelaisten huoltajien mielestä heidän lapsensa opettajalle ei missään nimessä sovi **välinpitämättömyys, ehdoton ankaruus ja huumeiden käyttö**. Outokumpulaisten mielestä heidän lapsensa opettajalle taas ei missään nimessä sovi **puolueellisuus, aggressiivisuus ja päihteiden käyttö**, sisältäen myös huumeiden käytön.

Meilahden vastauksissa kolme eniten esiintynyttä adjektiiviä, mitkä kuvailevat huoltajien mielestä hyvää opettajaa ovat **empaattinen, oikeudenmukainen ja kannustava**. Vastaavat adjektiivit outokumpulaisten huoltajien mielestä ovat **lempeä, jämäkkä ja rehellinen**.

Kysymyksessä numero 63 vastaajat saivat valita, haluaisivatko he lapselleen mieluummin mies- vai naisopettajan. **Outokumpulaisista 96 % ei katsonut sukupuolella olevan merkitystä ja 4 % haluaisi mieluummin miesopettajan. Meilahtelaisista huoltajista 72 % ilmoitti opettajan sukupuolen merkityksettömäksi tekijäksi ja 28 % haluaisi lapsensa opettajaksi miehen.** Yleisimmin esiintyneitä perusteita mieopettajan puolesta olivat kurinpidolliset syyt, miesten vähäisyys koulussa ja ”miesten kyky olla reiluja, mutta samalla jämäkkiä”, kuten eräs vastaaja kirjoitti.

6.2 Kuvaus huoltajien mielestä ihanneopettajasta suuren kaupungin ala-asteelle viides- ja kuudesluokkalaisten opettajaksi

Suuren kaupungin, kuten Helsingin, viides- ja kuudesluokkalaisten lasten huoltajien mielestä ala-asteen opettajan on tutkimukseni valossa ehdottomasti oltava empaattinen, oikeudenmukainen ja kannustava. Sen sijaan välinpitämätön, ehdottoman ankara ja huumeita käyttävä opettaja ei heidän mielestään missään tapauksessa sovi heidän lastensa opettajaksi. Opettajan sukupuolella ei heidän mielestään ole väliä; sukupuolta tärkeämpiä ovat opettajan muut ominaisuudet.

Edellisen lisäksi opettajan tulee myös kyetä ja uskaltaa korottaa ääntään luokassa tarvittaessa. Huumorintajuisuus on huoltajien mielestä edellytys opettajalle, sillä vastasihan 96 % Meilahden ala-asteen koulun huoltajista myöntävästi vitsien kertomiseen oppitunneilla. Opettajan ei myöskään tarvitse olla suurkaupungissa kaikki tietävä, sillä 87 % meilahtelaisista huoltajista hyväksyi opettajan osoittavan oppilailleen tietämättömyytensä. Yhdeksän vastaajaa kymmenestä myös odottaa opettajan olevan suurkaupungissa auktoriteetti viides- ja kuudesluokkalaisille oppilaille. Toisaalta suurkaupungissa opettajalta edellytetään ennen kaikkea opettamista ja vasta opettamisen jälkeen kasvattamista. Opettajan täytyy myös yhdistää erillisistä oppiaineista suurempia ja laajempia kokonaisuuksia. Kaikki meilahtelaiset vaativat opettajan hallitsevan opettamansa asiat hyvin. Opettajan on myös ehdottomasti kuunneltava oppilaidensa huolia ja huomioida jokainen oppilas yksilönä. Lisäksi opettajan on

ehdottomasti ohjattava oppilaita oppimaan. Toisaalta opettaja ei saa syödä purukumia luokassa oppilaiden edessä.

Suurkaupungissa opettajan on huoltajien mielestä oltava yhteistyökykyinen niin toisten opettajien kuin myös oppilaiden kanssa. Opettajan on myös oltava esikuvana oppilailleen ja noudatettava myös itse opettamiaan yleisiä käyttäytymisperiaatteita. Lisäksi opettajan tulee olla täsmällinen ja huolellinen. Sen sijaan huoltajat eivät laisinkaan hyväksy opettajan huumeiden käyttöä.

Suurkaupungin opettajalle sallitaan lakkoilu, poliittisen puolueen jäsenyys, mielenosoitukseen osallistuminen, kirkosta eroaminen ja avoliitossa eläminen. Suurkaupungissa arvostetaan kodin ja koulun välistä yhteistyötä ja huoltajat olettavat ehdottomasti opettajan järjestävän säännöllisiä keskustelutilaisuuksia huoltajien kanssa. Sen sijaan opettajan ei tarvitse kuunnella oppilaidensa vanhempien henkilökohtaisia huolia.

Huoltajat näkevät mieluummin opettajan tehtävänä opettamisen ja vasta toissijaisena tehtävänä kasvattamisen. Suurkaupungissa huoltajat toivovat opettajan suhtautuvan oppilaisiinsa suhteellisen epämuodollisesti. Opettaja saa myös esittää omiakin mielipiteitään oppitunneilla. Opettaja voi tarvittaessa seisottaa oppilasta ja poistaa oppilaan vaikka voimakeinoin, mikäli muut keinot eivät tehoa. Sen sijaan yleensä huoltajat eivät halua oppilasta moitittavan muiden oppilaiden kuullen eikä opettajan yleensä esittävän omia poliittisia kantojaan. Lisäksi opettajan toivotaan seuraavan aikaansa ja olevan kiinnostunut yhteiskunnallisista asioista, käyttävän tilannekomiikkaa opetuksessaan ja opettajalle sallitaan myös murteen käyttö opetuksessa. Miesopettajalle huoltajat sallivat korvakorun ja naisopettajalle minihameen käytön. Huoltajat toivovat opettajalta myös kokeilunhaluisuutta, ennakkoluulottomuutta ja kutsumusta nuorten opetus- ja kasvatustyöhön. Huoltajat eivät haluaisi lapsilleen myös liian ankaraa opettajaa eivätkä he yleensä oleta opettajan osallistuvan koulupiirin asukkaiden vapaa-ajan toimintaan..

6.3 Kuvaus huoltajien mielestä ihanneopettajasta maaseudun ala-asteen viides- ja kuudesluokkalaisten opettajaksi

Tutkimuksen valossa maaseudulle halutaan viides- ja kuudesluokkalaisten opettajaksi ennen kaikkea lempeää, jämäkkää ja rehellistä opettajaa. Sen sijaan puolueellisuus, aggressiivisuus ja päihteiden käyttö ovat ominaisuuksia, joita maaseudun esimurrosikäisten huoltajat eivät halua lastensa opettajalla olevan. Maaseudullakaan opettajan sukupuolella ei huoltajien mielestä ole väliä; paljon tärkeämpiä ovat opettajan muut koulutyöhön vaikuttavat ominaisuudet.

Huoltajien mielestä maaseutukoulussa opettajan täytyy korottaa tarvittaessa ääntään. Maaseutukoulussa opettajan on myös oltava huumorintajuinen ja käytettävä tilannekomiikkaa opetuksessaan. Opettajan täytyy ohjata oppilaita oppimaan ja hallittava hyvin opettamansa asiat. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että maaseutukoulussa opettajan on huomioitava jokainen oppilas yksilönä ja lähes kaikkien mielestä opettajan on kuunneltava oppilaiden huolia. Opettajan täytyy myös yhdistää oppiaineista laajempia kokonaisuuksia ja viestittävä oppilailleen ympärillämme tapahtuvista muutoksista. Vaikkakin huoltajien mielestä on täysin hyväksyttävää seisottaa tottelematonta oppilasta, maaseutukoulun lasten huoltajat eivät hyväksy oppilaan moittimista toisten oppilaiden kuullen. Lisäksi opettajan voi käyttää opetuksessaan murretta, mutta opettajan poliittisen näkökannan esiintuomista oppitunnilla huoltajat pitävät täysin sopimattomana.

Huoltajien mielestä maaseutukoululla opettavan opettajan tulee olla luonteeltaan kokeilunhaluinen ja ennakkoluuloton. Opettajan täytyy olla myös kykenevä yhteistyöhön niin opettajien kuin myös oppilaiden kanssa. Huoltajat olivat 99 prosenttisesti sitä mieltä, että opettajan on oltava esikuvana oppilailleen ja huoltajat täysin yksimielisesti tyrmäsivät opettajan huumeiden käytön. Opettajalta oletetaan myös täsmällisyyttä ja huolellisuutta ja opettajan on ehdottomasti käyttäytyvän opettamiensa yleisten käyttäytymissääntöjen mukaisesti. Maaseutukoulun opettajalle sallitaan myös poliittisen puolueen jäsenyys, kirkosta eroaminen, mielenosoituksiin osallistuminen ja avoliitossa eläminen.

Outokumpulaisten viides- ja kuudesluokkalaisten huoltajien mielestä opettajan puhelimeen meneminen kesken oppitunnin on ymmärrettävää ja sallittavaa. Vaikkakin opettajan toivotaan olevan auktoriteetti oppilaille, hänen myös sallitaan osoittavan oppilailleen tietämättömyytensä. Myös omia mielipiteitään opettaja voi esittää oppitunneilla oppilailleen. Jaettaessa opettajan työtä opetuksen ja kasvatuksen välillä, huoltajat näkevät opettajan mieluummin ensin opettajana ja sitten kasvattajana.

Huoltajat haluavat opettajan yleensä olevan maaseutukoulussa huolitellusti pukeutuneena. Miesopettajan korvakorun tai naisopettajan minihameen käytön huoltajat eivät katso rikkovan huolitellun pukeutumisen koodia.

Maaseudun koulun viides- ja kuudesluokkalaisten opettajan toivotaan järjestävän säännöllisesti keskustelutilaisuuksia huoltajien kanssa, mutta huoltajien henkilökohtaisten huolien kuuntelua ei pääsääntöisesti katsota kuuluvan opettajan työn kuvaan. Opettajan toivotaan vapaa-aikanaan seuraavan tiedotusvälineitä ja nuorisokulttuuria. Myös kutsumus lasten ja nuorten opetustyöhön on maaseudulla työskentelevältä opettajalta huoltajien mielestä suotavaa. Opettajan toivottaisiin olevan myös turvallinen äiti- tai isähahmo, mutta liian ankaraa opettajaa maaseudulla toimivaan kouluun huoltajat eivät haluaisi lapselleen.

Outokummun tulokset ovat hyvin paljon saman suuntaisia Eskolan ja Kekin tutkimuksessa saamien tulosten kanssa, eivätkä huoltajien odotukset opettajan rooliin. juurikaan eroa Uudessakaupungissa, Sievissä ja Outokummussa. Varsinkin Uudenkaupungin ja Outokummun tulokset ovat hyvin lähellä toisiaan, eikä sieviläisten huoltajienkaan opettajaan kohdistuvat rooliodotukset ole kaukana edellä mainittujen kaupunkien huoltajien odotuksista. Suurin ero edellä mainittujen paikkakuntien kesken kohdistui opettajan esikuvallisuuteen, sillä Sievissä huoltajat kunnioittivat perinteisempiä arvoja, ja esimerkiksi alkoholin käytön ja avoliitossa asumisen suhteen sieviläiset eivät olleet aivan yhtä vapaamielisiä kuin outokumpulaiset ja uusikaupunkilaiset huoltajat.

6.4 Tulosten koonti

Tulosten perusteella huoltajien odotukset esiteini-ikäisten lastensa opettajaa kohtaan ovat aika perinteiset niin maaseudulla kuin suurkaupungissa, vaikka pieniä eroja opettajan rooli-odotuksiin liittyikin. Onkin mielenkiintoista etteivät ainakaan lasten huoltajat ryhmänä näe koululaitosta Fullanin tapaan (1994) muutoksen toteuttajana ja opettajia muutosagentteina. Päin vastoin, tulosten valossa huoltajat pitävät koulua ja opettajia pysyvyyden ja tradition edustajina ja huoltajat selkeästi toivovat opettajan opettavan lapsille perinteisesti hyväksi havaittuja arvoja ja taitoja. Avoimien kysymysten kautta ei myöskään noussut esille mitään opettajaan kohdistuvia toiveita ohjata lapsia toimimaan tulovaisuuden monimuotoisessa ja arvoiltaan mahdollisesti nykyajasta poikkeavassa yhteiskunnassa. Vastausten perusteella voi myös päätellä, että lasten huoltajat näkevät opettajan ja koulun yhä erittäin merkittävänä oppimisympäristönä, toisin kuin Aittola, Jokinen ja Laine (1994, 472-481), jotka uskovat koulun menettäneen ja menettävän merkitystään oppimisympäristönä uusille, epätavanomaisille oppimisympäristöille kuten medialle, vapaa-ajalle, perheelle ja kavereille. Sen sijaan huoltajat olettavat Räsäsen (1992, 43) tavoin opettajan ainakin jossain määrin lähestyvän työtään tulevaisuuden ammateista käsin. Tulevaisuudessa yhteistyökyvyn merkitys työelämässä vain entisestään kasvaa ja kaikki vastaajat näkivätkin yhteistyökykyisyyden olevan välttämätöntä opettajalle. Sekä Meilahdessa että Outokummussa kaikki vastaajat olettavat opettajan tulevan toimeen oppilaitten kanssa ja muutamaa poikkeusta lukuunottamatta kaikki vastaajat haluavat opettajan kykenevän yhteistyöhön myös muiden opettajien kanssa. Opettajan myös oletetaan seuraavan aikaansa ja viestittävän oppilailleen ympäristössä tapahtuvista muutoksista.

7. POHDINTA

Kuten teoriataustasta käy esille, opettajaan on kautta historian kohdistunut monia erilaisia rooli-odotuksia, ja näin on asianlaita myös nykyään. Itse asiassa opettajaan saattaa näin vuosituhannen vaihteen lähestyessä kohdistua enemmän erilaisia odotuksia kuin koskaan aiemmin; yhteiskunnalla on omat odotuksensa, opettajakollegoilla omansa, lapset odottavat opettajalta eri asioita ja myös oppilaiden vanhemmilla on omat odotuksensa lastensa opettajaa kohtaan. Oppilaiden vanhemmilla on kyllä kaikki oikeus asettaakin vaatimuksia ja odotuksia opettajalle ainakin kolmesta syystä: (1) opettaja ja koulu jakaa jo lain mukaan ainakin osittain kasvatusvastuun yhdessä vanhempien kanssa, (2) peruskoululle ja sitä kautta luokanopettajalle on annettu lain mukaan oikeus ja velvollisuus opettaa ja levittää oppilailleen yhteiskunnan arvokkaiksi katsomia tietoja ja taitoja ja (3) veronmaksajina yhdessä kaikkien muiden veronmaksajien kanssa huoltajat ovat ainakin epäsuorasti opettajan työnantajia.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää kuinka viides- ja kuudesluokkalaisten lasten huoltajien odotukset ja toiveet lastensa opettajaa kohtaan eroavat maaseudulla ja suurkaupungissa. Itselleni suurimpana yllätyksenä tuli outokumpulaisten ja helsinkiläisten huoltajien vastausten samankaltaisuus niin samnsuuntaisuus. Etukäteen en uskaltanut tehdä hypoteesejä sen uhteen, minkälaisia eroja vastauspaikkakuntien välillä syntyy, mutta oletin kyllä eroja syntyvän jo pelkästään sen takia, että ympäristö on kovin paljon erilainen Helsingissä ja Outokummussa. Sitä kautta oletin myös huoltajien vaativan lastensa opettajalta huomattavasti erilaisia asioita ja mahdollisesti erilaisia opettajapersoonia.

Molemmilla paikkakunnilla huoltajat arvostivat sivistynyttä, huolellista, tunnollista, huumorintajuista, oppilaiden huolia kuuntelevaa ja oppilaita yksilönä arvostavaa, opettamansa asian hallitsevaa, oppilaita oppimaan opettavaa, yhteistyökykyistä, esikuvallista, yleisesti hyväksytyjen käyttäytymisperiaatteiden mukaisesti käyttäytyvää ja aikaansa seuraavaa opettajaa. Molemmilla paikkakunnilla myös sallittiin opettajalle poliittisen puolueen jäsenyys, kirkosta eroaminen, mielenosoituksiin osallistuminen ja avoliitossa eläminen. Myös alkoholiin, tupakkaan ja huumeisiin nähden

vastauspaikkakunnalla ei ollut merkitystä; kahden ensiksi mainitun suhteen huoltajille oli molemmilla paikkakunnilla yhden tekevää käyttikö opettaja alkoholia ja tupakkaa, mutta opettajan huumeiden käyttöä vastustettiin voimakkaasti niin maaseudulla kuin kaupungissa. Niinpä näiden tulosten perusteella voi päätyä johtopäätökseen, että riippumata siitä, opettiko opettaja viides- ja kuudesluokkalaisia oppilaita maaseudulla tai suurkaupungissa, lasten huoltajat odottavat lastensa opettajalta edellä mainittuja ominaisuuksia. Täten myös opettajan persoonallisuudella ei ainakaan yleisellä tasolla ole merkitystä siihen, opettaako opettaja maaseudulla vai suuressa kaupungissa. Niinpä tästä voi myös tehdä johtopäätöksen, ettei eri puolella Suomea toimivien opettajankoulutuslaitosten tarvitse ainakaan suuresti painottaa valintatilanteissaan erilaisia opettajan persoonaan liittyviä ominaisuuksia, vaikkakin yleensä valmistuvat opettajat jäävät opettajaksi sille alueelle mistä he valmistuvat.

Vaikkakin tulokset olivat pääsääntöisesti yhdensuuntaisia Helsingin ja Outokummun kesken, oli vastauksissa myös tiettyjä eroja, mitkä maaseudulla ja suurkaupungissa opettavan tai tulevan opettajan on hyvä ottaa huomioon. Suurin ero vastaajien mielipiteessä paikkakuntien välillä oli suhtautumisessa oppilaan poistamiseen voimakeinoin, mikäli muut keinot eivät auta. Outokumpulaisista ainoastaan 40 % hyväksyi kyseisen toiminnan, mutta meilahtelaisista huoltajista voimakeinojen käytön hyväksyi 75% vastaajista. Niinpä tämän perusteella maaseudulla toimivan opettajan on tarkoin harkittava turvautuako voimakeinoin oppilaan poistamisen oppitunnilta ja yleensäkin koulutiloissa, sillä seurauksena saattaa olla helposti huoltajan nostamat oikeudelliset toimet. Peruskoululain ja -asetuksen voimakeinot oppilaita kohtaan ovat kiellettyjä, mutta toisaalta toisaalta kaikilla Suomen kansalaisilla on oikeus ja valvollisuus puolustautua ja puolustaa muita väkivallan edessä. Tulosten valossa näyttäisi siltä, että suurkaupungissa esiteini-ikäisten huoltajat sallivat opettajan herkemmin hätätapauksessa puuttuvan ja tarttuvan oppilaaseen kuin maaseudulla. Toisaalta tähän saattaa olla osasyynä myös suurkaupungeissa enemmän ja avoimemmin esillä oleva väkivalta, mitä taas usein maaseudulla esiintyy enemmänkin kotioloissa ja vapaa-aikana.

Toinen merkittävä ero oli opettajan auktoriteettiasemassa oppilaiden silmissä. Meilahtelaisista yhdeksän vastaajaa kymmenestä haluaa opettajan olevan

auktoriteetti oppilaiden silmissä, mutta vastaavaa outokumpulaisista halusi 73 %. Vaikkakin sekä maaseudulla että suurkaupungissa huoltajat haluavat opettajan olevan auktoriteetti 11-13-vuotiaille oppilaille, on opettajan auktoriteettivaatimus huoltajien kannalta selkeämpi Helsingissä. Tähän syynä voi olla eräänlainen arvotyhjiö, mitä suurkaupungeissa ilmenee, koska lapsilla ja nuorilla on niin paljon virikkeitä elinpiireissään, ettei koulu ja ehkäpä myöskään vanhemmat enää ole samalla lailla auktoriteetteja kuin esimerkiksi noin parikymmentä vuotta sitten, jolloin suurin osa kyselyyn vastaajista kävi koulun.

Kummassakaan vastauspaikkakunnassa ei kannatettu opettajan tuovan ilmi omaa poliittista näkemystään opetuksessaan. Varsinkin Outokummussa huoltajat vastustivat 95 % poliittisen mielipiteen julkituomista koulussa, joten ainakin maaseudulla opettajan on syytä pitää poliittiset mielipiteensä poissa koulusta ja opetuksestaan. Meilahtelaiset huoltajat vastustivat politikointia opetuksessa 79 prosentin enemmistöllä.

Opettajan pukeutumisella ei näyttänyt olevan suurtakaan merkitystä meilahtelaisille vastaajille; heille näytti tutkimuksen mukaan riittävän normaali pukeutuminen. Sen sijaan 79 % outokumpulaisista vastaajista toivoisi opettajan pukeutuvan kouluun siististi ja huolitellusti. Tämän valossa maaseudulla opettavan opettajan tulee ainakin huoltajien mielestä panostaa enemmän pukeutumiseensa kuin suuressa kaupungissa opettavan opettajan.

Tulosten perusteella huoltajien odotukset esiteini-ikäisten lastensa opettajaa kohtaan ovat aika perinteiset niin maaseudulla kuin suurkaupungissa, vaikka pieniä eroja opettajan rooliin odotuksiin liittyykin. Kokonaan toinen kysymys onkin, kuinka moni opettaja tai opettajakandidaatti pystyy täyttämään tämän tutkimuksen tulosten mukaisen huoltajien mieleisen ihanneopettajan kuvaukset. Lienee itsestään selvää, ettei sellaista opettajavelhoa ole eikä tule olemaankaan, joka täyttäisi kaikki opettajalle asetetut sisäiset ja ulkoiset vaatimukset. Onko tämä ja tämän kaltaiset tutkimukset sitten turhia, mikäli kukaan opettaja ei pysty kuitenkaan täyttämään lasten huoltajien odotuksia? Mielestäni ei tietenkään. Vaikka meistä opettajista kukaan ei koskaan tule täydelliseksi, on meidän hyvä olla tietoisia myös eräänlaisten työnantajiemme, lasten huoltajien odotuksista meidän persoonaamme ja työtämme kohtaan. Vain tietämällä meihin kohdistuvia odotuksia pystymme kehittämään työtämme ja paremmin

vastaamaan meihin kohdistuviin haasteisiin. Lisäksi ainakin niiden opettajien, jotka ovat siirtymässä selkeästä maaseutukoulusta suurkaupungin suureen kouluun tai päin vastoin, olisi syytä tutustua tähän tutkimukseen ja aiheesta mahdollisesti myös jatkossa tehtäviin tutkimuksiin, jotta he voisivat paremmin ymmärtää uuden elinympäristönsä ja siellä asuvien lasten huoltajien arvoja ja sitä kautta niiden vaikutusta opettajan työhön. Tämän tutkimuksen ja myöhemmin samasta aiheesta tehtävien tutkimusten tuloksia ei pidä tietenkään ottaa kirjaimellisesti, vaan lukijan on itse arvioitava, kuinka hyvin tämän tutkimuksen ja tulevien tutkimusten olosuhteet sopivat hänen omaan tilanteeseen.

LÄHTEET

Aho, S. 1980. Vanhempien asennoituminen kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön sekä tehostetun yhteistyön vaikutus oppilaiden työrauhahäiriöihin ja sosiaaliseen käyttäytymiseen. Turun yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Julkaisusarja A71.

Aittola, T., Jokinen, K. & Laine, K. 1994. Nuoret, koulu ja uudet oppimisympäristöt. Kasvatus 5, 472-481.

Alkula T., Pöntinen S. & Ylöstalo P. 1994. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Juva: WSOY

Allardt, E., Littunen, Y. 1975. Sosiologia. Porvoo: WSOY.

Asanti, R. 1994. Teoksessa Tähtinen, J. (toim.) Opettajuuden eväät. Kirjoituksia oppimisesta, opetuksesta ja opettajankoulutuksesta. Turun opettajankoulutuslaitos. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisusarja B:47.

Biddle, B. 1987. Occupational Factors. Teoksessa Dunkin, B. (toim.) The International Encyclopedidia of Teaching and Teacher Education Oxford: Pergamon Press, 625-631.

Biddle B, 1979. Role Theory. Expectations, Identities and Behaviors. New York: Academic Press.

Eskola, A. 1986. Sosiaalipsykologia. (9. Painos) Helsinki: Tammi.

Erätuuli, M., Leino, J. & Yli-Luoma P. 1994. Kvantitatiiviset tutkimusmenetelmät ihmistieteissä.

Eskola, S. ja Kekki, R. 1997. Haluatko itsellesi vitsikkään opettajan? Vanhempien rooliodotuksia luokanopettajaa kohtaan. Kasvatustieteen pro gradu -tutkimus. Jyväskylän Yliopisto. Chydenius - Instituutti.

Erätuuli, M., Leino, J. & Yliluoma, P. 1994. Kvantitatiiviset tutkimusmenetelmät ihmistieteissä. Helsinki: Kirjayhtymä. Helsinki: Kirjayhtymä.

Fullan, M. 1994. Muutosvoimat. Helsinki: Painatuskeskus.

Haavio, M. 1969. Opettajapersoonallisuus. 4. Uusittu painos. Jyväskylä: Gummerus.

Hirsjärvi, S. 1985. Johdatus kasvatustieteeseen. Rauma: Kirjayhtymä.

Hirsjärvi, S. 1983. Kasvatustieteen käsitteistö. Helsinki: Otava

Kangaskesti, M., Purokuru, V. 1990. Nuoren opettajan käsitykset siviiliroolistaan. Kasvatustieteen pro gradu -tutkimus. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos.

Kansanen, P. Kvalifikaatio, opettajan koulutuksen elinehto. Kasvatus 1, 17-27.

Kari, J. 1977. Kouluviihtyvyyys ja opettajan rooli. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitoksen julkaisuja 1.

Kari, J. 1996. Opettajan ammatti ja kasvatustietoisuus. Keuruu: Otava

Kohonen, V. ja Leppilampi, A. 1994. Toimiva koulu - Yhdessä kehittäen. Juva: WSOY.

Koppinen, A. ja Ojanen, S. 1980. Pelkääkö lapsesi koulua? Keuruu: Otava.

Kääriäinen, H., Laaksonen, P., Wiegand, E. 1990. Tutkiva ja muuttuva koulu. Juva: WSOY.

Malmberg, R. 1976. Opettajan rooli muuttuvassa yhteiskunnassa ja koulussa. Opettaja 15-16, 36-39.

Niemi, H. 1984. Aineenopettajaharjoittelijan persoonallisuus ja vuorovaikutusasetteet. Helsingin yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 19-21.

Nieminen, J. 1996. Johdatus koulutusteknologiaan: videoluennot 17.9 ja 19.9.1996, lisäksi oppimateriaali. Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto.

Nurmi, V. 1984. Opettajan asema tutkimuksen näkökulmasta. Opettaja 79, 8-11.

Suomen Laki II. 1996. Helsinki:Lakimiesliiton kustannus.

Opettajankoulutustoimikunnan mietintö 1973. Komiteamietintö 1973.

Rantala, L. 1985. Luokanopettajiksi valmistuneiden opiskelijoiden motivaatio opintoihin, opettajan ammattiin ja jatkuvaan koulutukseen. Opettajakoulutuksen kehittämistutkimuksia 10. Jyväskylän yliopisto. Opettajakoulutuksen tutkimuksia 26.

Rinne, R. 1986. Kansanopettaja mallikansalaisena: opettajuuden laajeneminen ja opettajuuden rekrytoimismekanismit Suomessa 1851-1986 virallisen kuvausaineiston ilmaisemana. Turun yliopiston kasvatustieteen laitos. Julkaisusarja A108.

Robertson, I. 1987. Sociology. New York: Worth Publishers, Inc.

Räsänen, J. 1992. Mahdollisuudeksi avautuva koulu. Kansalaiskasvatuksen keskuksen julkaisuja 99.

Sahlberg, P. 1997. Opettajana koulun muutoksessa. Juva: WSOY.

Sahlberg, P. 1996. Kuka auttaisi opettajaa. Post-moderni näkökulma opetuksen muutokseen yhden kehittämisprojektin valossa. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 119

Sauvala, A. ja Kari, J. 1981. Kasvatustavoiteprojekti 4. Peruskoululaisten, lukiolaisten sekä heidän vanhempiensa hyväksymät kasvatustavoitteet ja niiden yhteydet taustamuuttujiin syyslukukaudella 1979. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen tutkimuslaitoksen julkaisuja.

Soininen, M. 1986. Kodin ja koulun yhteistyöstä peruskoulun ala-asteella. Turun yliopiston kasvatustieteen tiedekunta, julkaisusarja A109.

Tuomola, U. 1969. Kansakouluntarkastajan kohdistuvista rooli-odotuksista. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 18.

Tarjamo, J. 1979. Opettaja Suomessa. Helsinki: Kirjayhtymä.

Viljanen E. 1985. Kandidaattitavoitteinen luokanopettajakoulutus. Teoksessa Moilanen P. (toim.): Opettajakoulutuksen tutkimus Jyväskylän yliopistossa. Jyväskylän Yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Katsauksia.

ARVOISA HUOLTAJA

Teen pro gradu -työtä Jyväskylän yliopiston Chydenius - Instituutissa. Pro gradu -työn tarkoituksena on selvittää viidennen ja kuudennen luokan lasten huoltajien käsityksiä opettajan roolista suurkaupungissa ja pienellä paikkakunnalla. Toisena tavoitteena on rakentaa kuvaus viidennen ja kuudennen luokan lasten huoltajien mielestä “täydellisestä” opettajasta heidän lapsilleen sekä väkimäärältä suureen kaupunkiin että pienemmälle paikkakunnalle, mikäli tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa on ilmennyt eroavaisuuksia.

Pyydän teiltä apua pro gradu -työni toteutukseen. Toivon teidän vastaavan ohessa oleviin kysymyksiin huolellisesti ja todellisten tuntojenne mukaisesti. Vastattuanne voitte palauttaa lomakkeenne lapsenne mukana hänen luokanopettajalleen mahdollisimman pikaisesti, kuitenkin viimeistään maanantaina 18.8.1997. Luonnollisesti käsittelen kaikkia vastauslomakkeita luottamuksellisesti eikä niihin tarvitse laittaa vastaajan nimeä. Pro gradu -työn tuloksista kiinnostuneet vanhemmat voivat pyytää valmista tutkimusta lainaksi joko Helsingin Meilahden ala-asteen kansliasta tai Outokummun Keskustan koulun kansliasta marraskuussa 1997.

Kiitos jo etukäteen yhteistyöstä. Samalla toivotan hyvää syksyä ja alkavaa kouluvuotta kaikille lapsille ja heidän huoltajilleen.

Pertti Vainikainen

Sateentie 8

02100 Espoo

P. 040-5551836

Asuinpaikkakuntani on _____

Vastaa kysymyksiin ympyröimällä vaihtoehto, joka parhaiten vastaa mielipidettäsi.

OPETTAJA

1. ei saa	saa	korottaa ääntään luokassa.
2. ei saa	saa	syödä purukumia luokassa.
3. ei saa	saa	kertoa vitsejä tunnilla.
4. ei saa	saa	seisottaa tottelematonta oppilasta.
5. ei saa	saa	poistua puhelimeen kesken tunnin.
6. ei saa	saa	kehua itseään tunnilla.
7. ei saa	saa	käyttää murrettaan opetuksessa.
8. ei saa	saa	osoittaa oppilaille tietämättömyyttään.
9. ei saa	saa	olla auktoriteetti oppilaidensa silmissä.
10. ei saa	saa	esittää poliittista kantaansa luokassa.
11. ei saa	saa	poistaa häiriköivän oppilaan luokasta voimakeinoin, mikäli muut keinot eivät tehoa.
12. ei saa	saa	moittia oppilasta muiden oppilaiden kuullen.
13. ei saa	saa	käydä monistamassa tunnin aikana.
14. ei saa	saa	painottaa omaa harrastuneisuuttaan oppitunneilla.
15. ei saa	saa	tupakoida.
16. ei saa	saa	käyttää alkoholia.
17. ei saa	saa	käyttää huumeita.
18. ei saa	saa	lakkoilla.
19. ei saa	saa	olla poliittisen puolueen jäsen.
20. ei saa	saa	erota kirkosta.
21. ei saa	saa	osallistua mielenosoitukseen.
22. ei saa	saa	elää avoliitossa.

OPETTAJAN TEHTÄVÄNÄ ON

23. pikemmin opettaa kuin kasvattaa lasta.	ei	kyllä
24. hallita hyvin opettamansa aineet.	ei	kyllä
25. kuunnella oppilaittensa huolia.	ei	kyllä
26. huomioida jokainen oppilas yksilönä.	ei	kyllä
27. yhdistää erillisistä oppiaineista laajempia kokonaisuuksia.	ei	kyllä
28. osallistua koulupiirin asukkaiden vapaa-ajan toimintaan.	ei	kyllä
29. järjestää säännöllisesti keskustelutilaisuuksia vanhempien kanssa.	ei	kyllä
30. kuunnella oppilaittensa vanhempien henkilökohtaisia huolia.	ei	kyllä
31. olla huolitellusti pukeutunut koulussa.	ei	kyllä
32. olla esikuvana oppilailleen.	ei	kyllä

Seuraavia väittämiä seuraa numero. Numerot väittämien kohdalla tarkoittavat seuraavaa:

1. Täysin eri mieltä
2. Pääosin eri mieltä
3. Jonkin verran eri mieltä
4. Ei osaa sanoa
5. Jonkin verran samaa mieltä
6. Pääosin samaa mieltä
7. Täysin samaa mieltä

Ympyröi kunkin väitteen jälkeen numero, joka väitteen yhteydessä parhaiten vastaa mielipidettäsi.

33. Opettajan tulisi suhtautua oppilaisiinsa virallisen asiallisesti.	1	2	3	4	5	6	7
34. On ymmärrettävää, ettei opettaja aina kykene suhtautumaan oppilaisiinsa tasapuolisesti.	1	2	3	4	5	6	7
35. Kodin tehtävänä on kasvattaa, koulun opettaa	1	2	3	4	5	6	7

36. Opettaja saa esittää tunneilla omia mielipiteitään. 1 2 3 4 5 6 7
37. Opettaja saa käyttää tilannekomiikkaa opetuksessaan. 1 2 3 4 5 6 7
38. Opettajan tulisi ohjata oppilaita oppimaan. 1 2 3 4 5 6 7
39. Opettajan tärkein tehtävä on opettaa tietoja ja taitoja. 1 2 3 4 5 6 7
40. Opettajan on seurattava aikaansa ja viestittävä oppilailleen ympärillämme tapahtuvista muutoksista. 1 2 3 4 5 6 7
41. Opettajan tulisi keskittyä tunnilla yksilön oppimisongelmiin, vaikka muiden oppilaiden opetus voi kärsiä siitä. 1 2 3 4 5 6 7
42. Opettajan tulee tietää oppilaittensa kotioloista ja taustoista. 1 2 3 4 5 6 7
43. Miesopettajan tulee käydä armeija. 1 2 3 4 5 6 7
44. Miesopettaja saa käyttää korvakorua. 1 2 3 4 5 6 7
45. Naisopettaja saa käyttää minihametta. 1 2 3 4 5 6 7
46. Opettaja saa käyttää nenäkorua. 1 2 3 4 5 6 7
47. Opettajan tulee olla mallikansalainen. 1 2 3 4 5 6 7
48. Opettajan tulee itse noudattaa opettamiaan yleisiä käyttäytymisperiaatteita. 1 2 3 4 5 6 7
49. Opettajan tulee olla täsmällinen ja huolellinen. 1 2 3 4 5 6 7
50. Opettajan tulisi olla kokeilunhaluinen ja ennakkoluulottomasti ajatteleva. 1 2 3 4 5 6 7
51. Opettajalla tulee olla kutsumus lasten ja nuorten opetus- ja kasvatustyöhön. 1 2 3 4 5 6 7
52. Opettajan tulee olla yhteistyökykyinen toisten opettajien kanssa. 1 2 3 4 5 6 7
53. Opettajan tulee tulla toimeen lasten kanssa. 1 2 3 4 5 6 7
54. Opettajan tulee olla oppilailleen turvallinen äiti- tai isähahmo. 1 2 3 4 5 6 7
55. Opettajan tulee olla luonteeltaan ankara. 1 2 3 4 5 6 7
56. Opettajan tulee olla luonteeltaan lempeä. 1 2 3 4 5 6 7
57. Opettajan tulee olla kiinnostunut yhteiskunnallisista asioista. 1 2 3 4 5 6 7

58. Opettajalla tulisi olla työkokemusta myös koulun
ulkopuolelta.

1 2 3 4 5 6 7

59. Opettajan on seurattava tiedotusvälineitä.

1 2 3 4 5 6 7

60. Opettajan on seurattava nuorisokulttuuria.

1 2 3 4 5 6 7

61. Mainitse kolme asiaa, jotka eivät missään nimessä sovi lapsesi opettajalle.

---

62. Kuvaile kolmella adjektiivilla, millaisen opettajan haluaisit lapsellesi.

---

63. Jos saisit valita, haluaisitko lapsellesi luokanopettajaksi mies- vai
naisopettajan? Miksi?
